

PATVIRTINTA

Skuodo rajono Mosėdžio vaikų lopšelio-darželio
direktoriaus 2024 m. rugpjūčio 30 d. įsakymu
Nr. V1-42

PRITARTA

Skuodo rajono savivaldybės mero
2024 m. rugpjūčio 23 d. potvarkiu Nr. M2-359

PRITARTA

Skuodo rajono Mosėdžio vaikų lopšelio-darželio
2024 m. rugpjūčio 30 d. mokytojų tarybos
posėdžio protokolu Nr. MD3-542

**SKUODO RAJONO MOSĖDŽIO VAIKŲ LOPŠELIO-DARŽELIO
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
„KELIAUKIME DRAUGE“**

MOSĖDIS
2024

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS	3
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	6
III. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO SI REZULTATAI	8
IV. UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS (KONTEKSTAI)	9
V. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) SRITYS	12
VI. VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, UGDYMO SI TĖSTINUMAS	37

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Oficialus pavadinimas: Skuodo rajono Mosėdžio vaikų lopšelis-darželis. Teisinė forma – biudžetinė įstaiga. Pagrindinė veiklos rūšis – ikimokyklinis ugdymas. Adresas – R. Granausko 7-2, Mosėdis, Skuodo r., LT-98268 tel. nr. +3706 85 8251, el. paštas: mosedziodarzelis@gmail.com, interneto svetainės adresas: www.mosedziukai.lt; lopšelis-darželis savo veiklą pradėjo 1960 m. rugsėjo 16 d. Steigėjas – Skuodo rajono savivaldybės Taryba.

2. Programos paskirtis. Skuodo rajono Mosėdžio vaikų lopšelio-darželio (toliau tekste – Lopšelis-darželis) ikimokyklinio ugdymo programos (toliau tekste – Programa) paskirtis yra pateikti esminius susitarimus dėl vaikų 1 – 6 metų ugdymo(si), siekiant užtikrinti kokybišką ikimokyklinį ugdymą(si) ir ugdymo(si) tęstinumą: nuostatų kryptis, apimančias požiūrį į vaiką ir jo ugdymąsi vaikystėje; ikimokyklinio ugdymo(si) tikslą, vaikų ugdymosi pasiekimų (toliau – pasiekimai) sritis; visuminį, įtraukų, žaidimų ir patirtine veikla grindžiamą ugdymo(si) procesą; ugdymo(si) kontekstus, ugdymo(si) sritis; vaikų ugdymosi pažangos stebėseną. Programa yra orientyras, leidžiantis kryptingai organizuoti ugdymąsi veiklą, kurti kokybiško ugdymo(si) sąlygas, individualizuoti ugdymo(si) turinį. Sudarant programą atsižvelgta į tėvų (globėjų) lūkesčius, įstaigos regiono savitumus. Programa grindžiama visapusiško ugdymo(si) idėjomis ir apima visas ugdymo(si) sritis. Ikimokyklinio ugdymo programa „Keliaukime drauge“ atnaujinama dėl daugelio priežasčių: ugdymo kokybės gerinimo, pasikeitusių vaikų ir jų tėvų poreikių, modernizuojamos įstaigos ugdymo aplinkos, šiuolaikinių ugdymo priemonių bei žaislų, kontekstų. Keitėsi vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo metodika, keliami nauji reikalavimai ikimokyklinio ugdymo programai. Atnaujinta ugdymo programa papildyta vaikų ir jų tėvų, įstaigos bendruomenės pasiūlytomis idėjomis vaikų veiklai tobulinti. Programoje atskleidžiami bendrieji ugdymo principai, tikslai ir uždaviniai, ugdymo turinys, ugdančioji aplinka, vaiko pasiekimų vertinimo sistema. Manome, kad šios programos įgyvendinimas padės ugdyti vaikų vertybines nuostatas, įgūdžius, įpročius sveikai gyventi, mylėti gamtą ir savo kraštą.

3. Lopšelio-darželio savitumas. Lopšelis-darželis – šiuolaikinė, atvira pokyčiams, ikimokyklinio ugdymo įstaiga. Ikimokyklinę įstaigą lanko vaikai nuo 1 iki 6 metų, iš Mosėdžio miestelio ir Mosėdžio seniūnijos aplinkinių kaimų. Ugdytiniai ugdomi keturiose grupėse: viena ankstyvojo ugdymo grupė (1 – 2 metai) ir trys ikimokyklinio ugdymo grupės. Lopšelis-darželis yra šalia unikalaus V. Into akmenų muziejaus parko, Bartuvos upės vingių, todėl turime galimybę tyrinėti, eksperimentuoti, dalyvauti edukacijose ir kitas veiklas organizuoti natūralioje gamtoje visais metų laikais. Ugdymo modelis – 10,5 val. Grupės formuojamos pagal vaikų amžių. Lopšelio-darželio vidaus ir lauko aplinkose įrengtos ir nuolat atnaujinamos įvairios edukacinės erdvės:

3.1. Lopšelio-darželio tikslai:

- kurti fiziškai ir emociškai saugią, sveikos gyvensenos įgūdžius formuojančią aplinką;
- siekti kokybiško ugdymo, grįsto bendradarbiavimu tarpusavyje, partnerystė su tėvais ir socialiniais partneriais.

4. Lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programos turinys orientuotas į sėkmingą vaiko ugdymąsi pažangą ir gerus pasiekimus visose 18-je pasiekimų sričių. Siekiant numatytų vaikų grupės ir kiekvieno vaiko ugdymosi rezultatų, ikimokyklinio ugdymo mokytojai kuria grupėje kontekstus patirtiniam vaikų ugdymuisi, koordinuoja ugdymo(si) procesą.

4. Vaikų poreikiai. Programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą, kuri atsižvelgia į individualius, specialiuosius poreikius. Siekiama sukurti prielaidas užtikrinti pagrindinių, kiekvienam vaikui aktualių poreikių tenkinimą ir turtinimą:

4.1. žaidimo poreikis – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaikų kultūrą. Pripažįstama žaidimo, kaip savarankiškos vaikų veiklos,

nelygstama vertė. Nuolat stebėdami ir tinkamoje situacijoje jautriai įsitraukdami į žaidimus, suaugusieji padeda vaikams augintis žaidimo gebėjimus;

4.2. saugumo poreikis – jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia. Ugdant vaikus rūpinamasi ne tik užtikrinti jų saugumą, bet ir juos pačius pagal jų galias įtraukti į rūpinimąsi savo bei kitų saugumu;

4.3. draugysčių poreikis – jaustis priimamam, jausti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, artimumą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų. Sukuriama ugdymo(si) aplinka, skatinanti vaikus tyrinėti ir atrasti, kaip būti, gyventi ir veikti drauge;

4.4. komunikavimo poreikis – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūriniumi ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemones ir atrasti pagarbaus, veiksmingo bendravimo būdus;

4.5. pažinimo džiaugsmo poreikis – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti. Taikydami ugdymo(si) procese įgytas patirtis vaikai kuria ir perkuria savo teorijas apie pasaulį;

4.6. kūrybinės saviraiškos poreikis – tyrinėti ir atrasti unikalias savo kūrybines galias per įvairias veiklas. Kuriamos ir spontaniškos, ir kryptingų veiklų galimybės, palankios atsiskleisti vaikų interesams, gabumams ir auginti savitą raiškos stilių;

4.7. programa sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti unikalius kiekvieno vaiko poreikius, tarp jų ir specialiuosius ugdymosi poreikius.

5. Lopšelyje-darželyje į grupes integruojami specialiujų ugdymosi poreikių turintys vaikai. Specialiujų ugdymosi poreikių turintiems vaikams teikiama logopedo pagalba. Individualias ugdymosi problemas padeda spręsti Vaiko gerovės komisija, kuri organizuoja ir koordinuoja prevencijos ir intervencijos priemonių įgyvendinimą, švietimo programų pritaikymą vaikams, turintiems specialiujų ugdymosi poreikių, pagalbos teikimą, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka. Siekiant pasiruošti įtraukiojo ugdymo įgyvendinimui, įkurti relaksacijos kampeliai grupėse, mokiniams su specialiaisiais ugdymosi poreikiais padeda mokinio padėjėjos.

6. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą. Siekiama gerbti ir vertinti kiekvieno vaiko individualumą, išmokyti mokytis, mąstyti, akcentuoti ne žinias ir žinojimus, o ugdytinio gebėjimus spręsti problemas.

6.1. Vaiko ugdymas – jo prigimtinių poreikių tenkinimas ir kompetencijų plėtojimas per kūrybišką vaiko ir mokytojo sąveiką, sėkmingai modeliuojant ir veiksmingai įgyvendinant ugdymo turinį.

6.2. Ugdymas orientuotas į vaiką: padėti jam išreikšti save ir tapti geru, laimingu ir pasitikinčiu savimi ir pasauliu žmogumi ir nebijoti klysti.

6.3. Vaikai yra aktyvūs ugdymo(si) turinio ir proceso kūrimo dalyviai, įsitraukiantys, atliepantys, siūlantys, ir taip dalyvaujantys su jų ugdymusi susijusiuose sprendimuose. Mokytojas drauge su vaikais Lopšelyje-darželyje kuria demokratiškus procesus. Vaikai skatinami susitarti, dalintis, išreikšti savo nuomonę, mokytis kurti taisykles ir jų laikytis.

6.4. Kiekvienas vaikas turi galimybę išbandyti lyderio vaidmenį skirtingose situacijose. Mokytojas visais būdais skatina vaikus pripažinti ir priimti įvairias lyderystės apraiškas.

6.5. Vaikai ugdomi stebėdami, veikdami spontaniškai, užsikrėsdami patrauklia, malonumą teikiančia veikla ir pagal savo jėgas, poreikius bei pomėgius įsitraukdami į mokytojo organizuotą kryptingą veiklą. Taikomi vaiko ugdymosi žaidžiant ir patirtinio ugdymosi būdai.

6.6. Garantuota vaiko teisė aktyviai veikti, reikšti savo nuomonę, siūlyti savo idėjas ir sumanymus, kaip teigiama Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983 (Žin., 1995, Nr. 60-1501), Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje (patvirtinta LR Seimo 2003m.).

7. Ugdymą(si) grindžiamos vertybės. Programoje pateikiamos pamatinės vertybės, kuriomis grindžiamas visas Programos turinys. Vaikų ugdymasis grindžiamas požiūriu į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

7.1. vaiko orumas – kiekvieno vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;

7.2. vaiko gerovė – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;

7.3. saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;

7.4. lygiavertis dalyvavimas – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese ir pašalinant ugdymosi kliūtis;

7.5. lygiateisiškumas ir teisingumas – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai vystyti ir reikšti savo potencines galias nepriklausomai nuo priežasčių, susijusių su lytimi, sveikata, socialine ir kultūrine padėtimi;

7.6. pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;

7.7. bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymasis;

7.8. kultūrinis tapatumas – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį ir kūrėją ir pozityviai priimti kitų kultūrų savitumą.

8. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai. Svarbiausi vaikų ugdytojai yra tėvai. Jie atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą, dalyvauja vaiko ugdymo ikimokyklinėse grupės procese kaip partneriai.

8.1. Su tėvais tariamasi dėl jų vaikų ugdymo(si) tikslų, rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, atsižvelgiant į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymo(si) patirtį. Atsižvelgdami į tėvų pageidavimus ir lūkesčius tenkiname svarbiausius vaiko poreikius, puoselėjame jo individualumą, kūrybiškumą, iniciatyvumą.

8.2. Tėvai skatinami dalyvauti vaikų ugdymosi(si) procese. Remiantis nuostata, kad tėvai (globėjai) yra visaverčiai ugdymo proceso dalyviai, kad šeima yra pirmasis vaiko mokytojas bei šeimos dalyvavimas yra svarbiausia sąlyga stiprinant ir plečiant vaikų ugdymą grupėje, bendradarbiaujant su šeima siekiama:

8.3. Aktyvūs ir suinteresuoti tėvai padeda savo vaikams siekti sėkmės. Tėvams svarbu, kad vaikas lopšelyje-darželyje būtų laukiamas, mylimas, jaustųsi saugiai, galėtų gerai praleisti laiką, išmokyti bendrauti, sugyventi su kitais, įgyti savarankiškumo, kultūrinių, higieninių įgūdžių. Dauguma tėvų nori, kad vaikas būtų intensyviai ugdomas, atsižvelgiant į vaiko gebėjimus, kad būtų sudomintas, pagirtas, paskatintas.

8.4. Lopšelis-darželis vaikui yra pirmas socializacijos etapas, išėjimas į visuomenę, kurioje daug naujo, nepažinto, neatrasto. Visų aplink esančių suaugusiųjų atsakomybė yra pasirūpinti, kad ta pirmoji socializacijos aplinka vaikui būtų jauki, saugi, draugiška ir mėgstama. Mokytojai ir visi lopšelyje-darželyje dirbantys siekia betarpiško bendravimo ir bendradarbiavimo su vaiko tėvais (globėjais) ir tikisi aktyvaus tėvų dalyvavimo vaiko ugdyme, pagalbos padedant pažinti vaiką pirmomis dienomis Lopšelyje-darželyje, įgyvendinant grupės projektus, organizuojant renginius ir kitą neformalią veiklą. Tėvai (globėjai) skatinami ne tik kartu spręsti iškilusias problemas, bet ir pasidžiaugti vaikų pasiekimais. Priimant vaiką į Lopšelių-darželį, šeimos nariai supažindinami su

įstaigos tradicijomis, taisyklėmis, ugdymo programa ir ugdymo(si) sąlygomis. Adaptacijos laikotarpiu tėvai turi galimybę pabūti kartu su vaiku grupėje, dalyvauti ugdomojoje veikloje. Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima grindžiamas abipusiu supratimu ir atsakomybe, pagarba, geranoriškumu, dėmesiu, gerbiant kiekvieno vaiko konfidencialumą. Taikant tradicines bendravimo ir bendradarbiavimo formas su šeima, vyksta:

8.4.1. grupių ir bendri susirinkimai;

8.4.2. individualūs pokalbiai, diskusijos, susitikimai;

8.4.3. tėvų dalyvavimas ugdymo procese;

8.4.4. grupės šventės, bendri renginiai;

8.4.5. bendrų projektų kūrimas ir dalyvavimas juose;

8.4.6. įvairių darbų parodos, akcijos;

8.4.7. pagalba specialių poreikių vaikams, vaikams ir tėvams gyvenantiems socialiai nepalankioje aplinkoje.

8.5. Tėvams nuolat teikiama informacija apie ugdymo naujoves, ugdymo turinio įgyvendinimą, ugdymo metodus ir būdus, vaikų pasiekimus elektroniniame dienyne adresu: www.musudarzelis.com. Kita informacija tėvams (globėjams) ir visai miestelio bendruomenei teikiama internetiniame Lopšelio-darželio puslapyje www.mosedziukai.lt, socialinio tinklo Facebook paskyroje.

9. Regiono ypatumai. Lopšelis-darželis įsikūręs Mosėdžio miestelyje, kuris yra Skuodo rajone. Mosėdis viena iš seniausių Žemaičių žemės gyvenamųjų vietovių, įsikūręs prie Bartuvos upės (Baltijos jūros intakas, 102,5 km), apie 40 km į šiaurės rytus nuo Kretingos ir apie 13 km į pietus nuo Skuodo, nelabai toli (apie 15 km) nuo Latvijos sienos. Per miestelį vingiuojanti Bartuva įteka į Liepojos ežerą (Latvijos teritorijoje ši upė vadinama Barta). Mosėdžio miestelis yra gausiai lankomas turistų, nes Mosėdį išgarsino gydytojas Vaclovas Intas ir jo įkurtas unikalių akmenų muziejus. Didelę trauką turi ir paties V. Into sodyba, kur muziejus ir buvo pradėtas kurti. Lopšelis-darželis įsikūręs šalia akmenų muziejaus parko, todėl dauguma Lopšelio-darželio veiklų, renginių ir švenčių vyksta parke. Nepakartojamas Mosėdžio miestelio kraštovaizdis padeda skatinti vaikus mylėti gamtą, ugdyti ekologiškumo principus, o veiklos gamtoje padeda įgyvendinti pagrindines patirtinio ugdymo nuostatas.

10. Programa atnaujinta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu, Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis, Ikimokyklinio ugdymo programos gairėmis, Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui – Žaismė ir atradimai (O. Monkevičienė, 2021 m.), Patirtinis ugdymas (sis) vaikystėje (R. Braslauskienė ir kt., 2018 m.) bei pagrindiniais teisiniais dokumentais (Lietuvos respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu 2023 m. rugsėjo 4 d. Nr. V-1142. „Atnaujinti ikimokyklinio ugdymo turinį, atsižvelgiant į naujausias mokslines žinias ir tyrimus, ypatingą dėmesį skiriant bendrųjų kompetencijų ugdymui, taikant amžiaus tarpsnį atitinkančius metodus, ir knygų skaitymo kultūros formavimui bei tobulinti mokytojų kvalifikaciją ugdymo turinio įgyvendinimo bei vaikų vertinimo klausimais“.), reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir įstaigos nuostatais.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

11. Programa parengta vadovaujantis svarbiausiais ikimokyklinio ugdymo principais, užtikrinančiais ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomasias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę:

11.1. ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota veikla bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju turi įtakos visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si);

11.2. vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas. Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raiškos;

11.3. žaismės principas. Žaidimas – svarbiausia, kasdienė savarankiška vaiko veikla, kurios metu vaikas pažįsta save ir jį supantį pasaulį, mokosi bendrauti. Spontaniško žaidimo metu vaikas tyrinėja, eksperimentuoja, fantazuoja, kuria, sprendžia problemas ir taip kaupia patirtį. Visas ugdymo(si) procesas yra siejamas su žaidimu, ugdomosios veiklos įvairinamos žaismingais metodais, priemonėmis;

11.4. sociokultūrinio kryptingumo/tautiškumo ir pilietiškumo principas. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei. Mažam vaikui perduodamos lietuvių tautos kultūrinės vertybės, Skuodo krašto, Žemaitijos regiono tradicijos, papročiai. Vaikas supažindinamas su artimiausia aplinka, žmonėmis, jų darbu, ugdomas prierašumas savo žmonėms ir savo žemei. Vaikas suprantama ir patrauklia forma dalyvauja bendruomenės gyvenime. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, kurios padeda vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką;

11.5. integralumo principas. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas ir ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai. Ugdymo turinys sudaromas, atsižvelgiant į vaiko amžiaus tarpsnį, tarpusavyje integruojant visas ugdymo(si) sritis;

11.6. įtraukties principas. Remiamasi samprata, kad kiekvienas vaikas yra unikalus. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymo(si) poreikių įvairovę. Ugdymo(si) diferencijavimas ir individualizavimas, atsižvelgiant į vaikų socialinę kultūrinę patirtį, mokymosi stilių, tempą, kitus individualius poreikius ir gebėjimus, asmenines savybes. Individualiai pritaikomas ugdymo(si) turinys, užtikrinant kiekvieno vaiko individualių galių plėtojimą;

11.7. kontekstualumo principas. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atviruose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo;

11.8. vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas. Lygiavertė vaiko ir ugdytojo sąveika. Palaikomas aktyvus vaiko dalyvavimas įstaigos veikloje – išklausa vaiko nuomonė, palaikoma jo iniciatyva, aplinkos, sąveikos, kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus. Vaikui suteikiama pasirinkimo laisvė rinktis veiklą pagal savo poreikius, interesus bei nuotaiką;

11.9. lėtojo ugdymo(si) principas. Daug laiko skiriama kasdienei rutinai, tyrinėjimo ir kūrybos procesui, atradimo džiaugsmui, nes kiekviena suplanuota ar nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį ir užtikrina gilų įsitraukimą;

11.10. reflektivaus ugdymo(si). Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Vaikai skatinami samprotauti apie tai, ko išmoko, numatyti tolesnės veiklos žingsnius. Mokytojai apsvarsto vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si);

11.11. šeimos ir Lopšelio-darželio partnerystės / tęstinumo ir dermės. Lopšelis-darželis ir šeima (globėjai) bendradarbiaudami užtikrina ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuria susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir Lopšelio-darželio darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų. Siekiama, kad vaikas darniai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje prie ugdymo(si) pagal

ikimokyklinio ugdymo programą, atsižvelgiant į vaiko įgytą patirtį, gebėjimus bei ugdymo(si) perspektyvą. Tęsiamas šeimoje pradėtas, pozityvaus vaiko ugdymas, nuolat palaikomas šeimos ir įstaigos darbuotojų bendradarbiavimas, pasitikėjimas ir veikimas dėl vaikų interesų, derinami šeimos ir ugdymo įstaigos interesai, lūkesčiai dėl vaiko pasiekimų. Užtikrinamas ugdymo(si) tęstinumas ir dermė, kuriama susitelkusi, kartu besimokanti bendruomenė;

III. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO SI REZULTATAI

12. Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

13. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinus saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, sieksime numatydami šiuos uždavinius:

13.1. pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir vaikais, mokytis spręsti kasdienes problemas, atsižvelgiant į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes;

13.2. kurti aplinką ugdančią savimi pasitikintį vaiką;

13.3. skatinti vaikų iniciatyvas, pasidalintosios lyderystės raišką;

13.4. atsižvelgiant į vaiko poreikius, gebėjimus, galias bei tėvų lūkesčius, skatinti vaiką kaupti naują patirtį, tyrinėti, eksperimentuoti, išbandyti naujas veiklos formas bei pažinimo būdus;

13.5. brandinti tautinę ir kūrybinę vaiko savimone, atveriančią galimybes giliau ir išsamiau pažinti lietuvių, artimiausios aplinkos Žemaičių krašto papročius, šventes, tradicijas;

13.6. plėtoti individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos, kūrybines galias, pažinti ir išreikšti save;

13.7. suteikti vaikams galimybę pažinti šiuolaikines technologijas ir suteikti galimybę mokytis iš patirties;

13.8. taikyti pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus ir metodus, kurie padėtų vaikui sėkmingai ugdytis ir tobulėti.

Lopšelis-darželis numato lanksčias ugdymo(si) sąlygas, kurios skatina tiksle nusakytų vaikų galių auginimą ir padeda vaikams tapti pasitikintiems, besirūpinantiems savimi ir kitais, jautriems kultūrinei ir socialinei įvairovei, komunikabiliems, lanksčiai mąstantiems, kūrybingiems, sėkmingai besimokantiems.

14. Pasiekimų sritys. Ikimokyklinio ugdymo rezultatai yra vaikų raidos ir ugdymosi procese nuosekliai įgyjami bei plėtojami jų pasiekimai: vertybinės nuostatos, žinios bei supratimas ir gebėjimai. Pasiekimai suskirstyti į 18 pasiekimų sričių, kurių visuma laiduoja optimalią vaiko galių ūgtį. Pasiekimų ūgtis žingsniais nuo gimimo iki šešerių metų pateikta Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų apraše, kuris pateikiamas Gairių priede. Programoje vaikų ugdymo(si) rezultatus nusako šios pasiekimų sritys:

14.1. kasdienio gyvenimo įgūdžiai;

14.2. fizinis aktyvumas;

14.3. emocijų suvokimas ir raiška;

14.4. savireguliacija ir savikontrolė;

14.5. savivoka ir savigarba;

14.6. santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais;

- 14.7. aplinkos pažinimas;
- 14.8. matematinis mąstymas;
- 14.9. skaitmeninis sumanumas;
- 14.10. kalbų supratimas;
- 14.11. kalbinė raiška;
- 14.12. estetiškas suvokimas;
- 14.13. meninė raiška;
- 14.14. kūrybiškumas;
- 14.15. tyrinėjimas;
- 14.16. problemų sprendimas;
- 14.17. gebėjimas žaisti;
- 14.18. mokėjimas mokytis.

15. Kiekviena kokybiškai įgyvendinama vaiko raidą skatinančio visuminio ikimokyklinio ugdymosi sritis (Mūsų sveikata ir gerovė, Aš ir bendruomenė, Aš kalbų pasaulyje, Tyrinėju ir pažįstu aplinką, Kuriu ir išreiškiu) plėtoja visų 18 pasiekimų sričių vaiko pasiekimus. Užtikrinamas darnus visų pasiekimų plėtojimas, nors skirtingų ugdymosi sričių poveikis atskirų pasiekimų ūgčiai skirtingas.

IV. UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS (KONTEKSTAI)

16. Ikimokyklinio ugdymosi proceso pagrindas yra visuminis ugdymas, universalus dizainas mokymuisi, vaiko žaidimas ir kita patirtinė veikla. Juo vadovaujama kuriant ar atnaujinant programą, išlaikant ir plėtojant savitą Lopšelis-darželis ugdymo(si) modelį. Visuminis ugdymas yra pagrindinė ikimokyklinio ugdymosi kryptis, kuri lemia vaikų emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos, kūrybos potencinių galių harmoningą plėtojimąsi. Programoje modeliuojamas integralus, vientiso pasaulio vaizdo kūrimąsi sąlygojantis vaikų ugdymosi procesas, užtikrinamas balansas ir dermė tarp atskirų ikimokyklinio ugdymo(si) sričių, tarp ugdymosi ir ugdymo procesų. Universalus dizainas mokymuisi yra kiekvieno vaiko sėkmingą ugdymąsi laiduojanti įtraukaus ugdymo organizavimo prieiga.

17. Visavertę įtrauktį užtikrina prigimtinių kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumų pripažinimas ir kokybiškai įgyvendinamos esminės ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptys:

17.1. vaiko įsitraukimas į ugdomąją veiklą, sudominant ir sužadinant pozityvias emocijas;

17.2. gilėjantis supratimas, gaunant ir tyrinėjant informaciją įvairiais būdais;

17.3. įgytos patirties raiška, savarankiškai sugalvojant idėją, ją įgyvendinant, atspindint ar aptariant rezultata.

18. Vaiko žaidimas ir kita patirtinė veikla yra pagrindinės, viena kitą papildančios ugdomosios veiklos. Vaikų žaidimas yra paties vaiko kuriama ir valdoma veikla, kuomet sutelkiamos visos jau įgytos ir plėtojamos galios. Lopšelyje-darželyje plėtojama visos bendruomenės žaidimo kultūra, skatinanti žaisti, kurti ir bendradarbiauti. Siekiama vaikų savarankiško žaidimo ir žaismingo ugdymo(si) vienovės bei darnos. Patirtinės veiklos yra vaiko ugdymasis darant, veikiant: pajaučiant, stebint, tyrinėjant, eksperimentuojant, modeliuojant, kuriant, komunikuojant, reflektuojant savo patirtis ir atradimus.

19. Lopšelis-darželis, rengdamas ir atnaujindamas programą, kuria, reflektuoja ir tobulina vientisą į vaikų pasiekimų plėtotę orientuotą ugdymo(si) turinio kūrimo, organizavimo, pedagoginių strategijų, ugdymo(si) metodų bei formų taikymo, aplinkų kūrimo sistemą. Lopšelyje-darželyje susitariama dėl pedagoginių strategijų bei ugdymo(si) metodų, orientuotų į vaiko asmenybės ir

pasiekimų auginimą, taikymo. Programoje derinamos ugdymo(si) kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, vaikų ir mokytojų kūrybinėmis sąveikomis grindžiamo bei organizuoto ugdymo pedagoginės strategijos. Prioritetas teikiamas žaidimo pedagogikai, nes ji turi nelygstamą vertę ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymui(si). Susitariama dėl vaikų raidą ir ugdymosi būdus atitinkančių ugdymo(si) organizavimo formų taikymo, palaikoma jų įvairovė.

20. Į programą įtraukiamos inovatyvios, prasmingą vaikų ugdymą(si) skatinančios formos: vaikų projektai, skaitymo valandėlės, pažintinės išvykos, patirtinis ugdymas(is) žaliosiose edukacinėse erdvėse, tyrinėjimų laboratorijose, kūrybinėse atradimų stotelėse, pažinimo salose, parko erdvėse.

21. Kuriant ar atnaujinant programą, Lopšelis-darželis įtraukia tėvus (globėjus) į susitarimus dėl vaikų ugdymo(si) pasiekimų, proceso ir aplinkų. Lopšelis-darželis atsižvelgia į vaiko gerovei aktualius šeimų poreikius ir kultūrą, sukuria lanksčias sąlygas sklandžiai vaikų ir šeimos adaptacijai, susitaria dėl ugdymo(si) Lopšelyje-darželyje ir šeimoje dermės. Šeimos ir Lopšelio-darželio bendradarbiavimas grindžiamas abipuse pagarba, pasitikėjimu, lygiaverte dialogine partneryste. Visi su vaikų priežiūra ir ugdymu susiję klausimai sprendžiami komunikuojant, tariantis, konsultuojantis šeimoms ir Lopšelio-darželio darbuotojams pagal jų atsakomybės ribas.

22. Kuriant ar atnaujinant programą, susitariama dėl paramos vaikų ugdymui(si), mokytojams ir šeimoms sistemos, komandinio mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų darbo. Mokytojai veikia iš anksto numatydami galimas kliūtis konkrečioms vaikams dalyvaujant bendrai planuojamoje veikloje, kliūčių prevencijai iš anksto parinkdami vaikų ugdymosi poreikius atitinkančias priemones ir būdus, kad pašalintų atskirties tikimybę. Švietimo pagalbos specialistų pagalba vaikams orientuojama į fizinių funkcijų lavinimą, pažinimo bei mąstymo operacijų ir kalbos vystymą, jeigu vaikai patiria savitų ugdymosi sunkumų arba jų raida neatitinka amžiaus. Švietimo pagalbos specialistai teikia mokytojui pagalbą, orientuotą į ugdymo(si) proceso optimizavimą, kartu aptardami vaikų poreikius, ugdymo(si) galimybes ir planuodami ugdymosi aplinką ir procesą, kad vaikai nepatirtų dalyvavimo ir ugdymo(si) kliūčių. Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai įtraukia tėvus (globėjus) į bendradarbiaujančią komandą, juos konsultuoja, padėdami suprasti vaiko ugdymosi poreikius, veiksmingus, vaikui tinkamiausius ugdymo(si) būdus ir dalyvauti savo vaiko ugdyme šeimoje ir Lopšelyje-darželyje.

23. Sprendžiant sudėtingus ugdymo(si) atvejus, plėtojant ugdytojų kompetencijas, aprūpinant Lopšelio-darželio bendruomenę ir šeimoms reikalingais ištekliais, Lopšelis-darželis inicijuoja bendradarbiavimą su išorinėmis vaikų ugdymo, švietimo pagalbos teikimo, išteklių institucijomis, centrais, nevyriausybinėmis organizacijomis, tarpininkauja šeimoms ir kitoms institucijoms sprendžiant vaikų teisių, ugdymo ir pagalbos vaikams klausimus.

24. Ugdymo turinys įgyvendinamas kryptingai, parenkamas visai grupei, orientuojantis į bendrus grupę lankančių vaikų poreikius bei kompetencijas ir pritaikomas pagal individualius gebėjimus, atsižvelgiant į vaikų ugdymo pasiekimus. Planuojant ugdymą, vadovaujamosi į vaiko ugdymosi rezultatus orientuotą atvirąjį ugdymosi veiklos planavimą. Vadovaudamiesi metodinių rinkinių „Žaismė ir atradimai“ rekomendacijomis mokytojai taiko inovatyvias veiklas su priemonėmis, kurios padeda vaiko mokymąsi, mąstymo ir kūrybos procesą padaryti matomus ne tik mokytojui, bet ir pačiam vaikui. Pastebėjus, kad vaikui kilo sumanymas, padedama jam išplėtoti idėją, problemą ir ją išspręsti.

25. Programoje sąlyginai išskiriamos penkios kompetencijų grupės:

25.1. socialinę kompetenciją sudaro šios tarpusavyje glaudžiai susijusios ugdymo sritys: vaiko santykiai su suaugusiaisiais ir santykiai su bendraamžiais, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba;

25.2. sveikatos kompetenciją apima kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas;

25.3. pažinimo kompetenciją sudaro aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas, tyrinėjimas, problemų sprendimas;

25.4. komunikavimo kompetenciją sudaro sakytinė kalba ir rašytinė kalba;

25.5. meninė kompetencija sietina su menine raiška ir estetiniu suvokimu;

Mokėjimas mokytis, kūrybiškumas, iniciatyvumas ir atkaklumas integruojami į visas penkias kompetencijų grupes.

26. Ugdymo(si) aplinkos (kontekstai). Fizinė aplinka skatina imtis įvairios veiklos, individualiai, mažomis grupelėmis ar su visais grupės vaikais. Kuriama fizinė aplinka aprūpinta tinkamomis priemonėmis, skatinančiomis tyrinėti, žaisti, ugdytis, patirti kūrybos džiaugsmą, spręsti problemas, reikšti savo nuomonę. Kurdami socialinę emocinę aplinką mokytojai su kiekvienu vaiku palaiko individualų santykį, glaudžius ryšius su kitais grupės vaikais, tėvais, bendruomenės nariais. Vaikas drąšinamas, palaikomas, skatinamas pasitikėti savimi ir savo gebėjimais, saugiai, savarankiškai, veikti ir konstruktyviai bendradarbiauti.

26.1. Ugdymo organizavimas išplečiamas į įstaigos vidaus ir lauko erdves, taip pat aplinkose už įstaigos ribų (parkai, muziejai, gamtos ir kultūriniai objektai ir kt.). Pereinama prie vaiko patirtinio ugdymosi, kai vaikai įsitraukia į savo sumanytą ar mokytojo inicijuotą veiklą. Ikimokyklinio amžiaus vaikai geriausiai ugdomi patys būdami aktyvūs – tyrinėdami visais pojūčiais, bandydami ir eksperimentuodami, stebėdami savo veiksmų pasekmes, diskutuodami, sprenddami problemas, dalydamiesi išvykų patirtimi ir kt.

26.1.1. Lopšelio-Darželio lauko ir vidaus aplinka skatina veikti, vaikų iniciatyvoms atvira, estetiškai patraukli aplinka.

26.1.2. Vaikams sudaroma galimybė pasirinkti veiklą, medžiagas, priemones, veikimo vietas, laiką, veikti vienam ar bendradarbiaujant, skirtingais būdais pristatant veiklos rezultatus.

26.1.3. Pasirinkimai sukuria prielaidas rasti įvairioms savo turiniu veikloms, atliepia skirtingus vaikų interesus, gebėjimų lygį ir mokymosi būdų įvairovę. Kuriama įvairiapusė veiklos galimybė: vaiko iniciatyvos pirmumas, kai mokytojas stebi vaiko domėjimąsi ir pasinaudoja spontaniškais „čia ir dabar“ susikūrusiomis situacijomis, praturtindamas jo patyrimą; dialoginis veikimas, mąstymas ir kūryba drauge, mokytojui sekant vaiko iniciatyvą; atvirosios veiklos idėjos pirmumas perleidžiamas vaikams.

26.1.4. Modeliuojama dialoginė vaikų, mokytojų ir kitų suaugusiųjų sąveika: iš anksto numatomi galimi komunikavimo su vaikais būdai ir priemonės vaikų aktyvumui paskatinti ir palaikyti. Mokytojai stebi, kuo vaikai domisi, ką geba, ir pritaiko kontekstą plėtoti pastebėtus vaikų interesus ir gebėjimus. Siekiant palaikyti dialogą lanksčiai naudojamos priemonės: papildomoji medžiaga ir objektai, ugdymosi veiklos nuotraukos ir vaizdo medžiaga, vaiko veiksmų, atradimų įvardijimas, atvirieji klausimai, refleksijos.

26.1.5. Vaikai ne tik mokosi saugoti aplinką, bet ir patys dalyvauja, kuriant ir prižiūrint grupės lauko aplinką, pripažįstama vaiko teisė rinktis veiklą, žaidimus, būdus, veiklai tinkančius žaislus, priemones.

26.2. Ugdymo(si) priemonės atitinka vaikų amžių, individualius gebėjimus, skatina kaupti patirtį kiekvienoje ugdymo(si) srityje, yra tikslingos, veiksmingos, higieniškos, saugios ir funkcionalios, padeda tenkinti svarbiausius poreikius (emocinius, judėjimo, pažinimo, komunikavimo), skatina vaiko savarankiškumą ir aktyvumą. Įsigyjama vis naujų priemonių, skatinančių įprastus ir specialiuosius vaikų ugdymosi poreikius. Vaikai gali stebėti ir analizuoti vaizdo medžiagą, demonstruojamą per projektorius, kompiuterį, dirbti prie SMART išmaniųjų lentų, tyrinėti panaudojant tikrus prietaisus, įrankius, robotukus, vykdyti veiklą relaksacijos kampelyje.

26.3. Lopšelio-Darželio bendruomenė kuria ugdymo(si) kontekstus, aktualius Lopšelio-darželio ugdymo aplinkai:

26.3.1. universalus dizaino – tai lanksti, visiems vaikams prieinama ugdymo(si) aplinka ir veiksmingas procesas, kuriame, nepriklausomai nuo amžiaus, socialinių, kultūrinių, lingvistinių, sveikatos skirtumų, visiems vaikams sudaromos sąlygos žaisti, patirti ir ugdytis;

26.3.2. žaismės – palaikomas kasdienių veiklų žaismingumas, kuriant džiaugsmo bei nuostabos tyrinėjant, išbandant, eksperimentuojant, dalinantis potyrius;

26.3.3. judraus patirtinio ugdymosi – skatina vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdienį judrumą, didinant judraus mokymosi galimybes;

26.3.4. kultūrinių dialogų – vaikų dalyvavimas daugialypiuose kultūriniuose kontekstuose, kurių paskirtis – padėti kiekvienam kurti savo individualų tapatumą, tuo pačiu metu dalyvaujant tiek vaikų subkultūros, tiek artimiausios ir tolimesnių aplinkų kultūrų kūrime;

26.3.5. kalbų įvairovė – kuria ir palaiko aplinkos sąlygas, palankias rasti ir plėtoti skirtingiems vaikų komunikavimo būdams, įvairiai žodinei ir nežodinei raiškai, kalbų pažinimui, teigiamoms nuostatoms, susijusioms su kalbų ir jos formų įvairove;

26.3.6. tyrinėjimo ir gilaus mokymosi – atliepia prigimtinių vaikų smalsumą, įtraukia juos į aplinkos tyrinėjimą, skatina giliau suprasti aplinkos objektus, reiškinius ir jų ryšius, atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus;

26.3.7. realių ir virtualių aplinkų kontekstas – papildo ir praplečia realybės kontekstus alternatyviomis skaitmeninėmis galimybėmis patirti ir pažinti, plėtoja vaikų skaitmeninį sumanumą, informatinį mąstymą;

26.3.8. kūrybinių dialogų – modeliuojant kūrybinių dialogų kontekstą kuriama vaizduotė, smalsumą, nuostabą kelianti aplinka, akcentuojanti patį kūrybos procesą.

26.4. Aplinkų estetika ir įvairovė skatina vaikus tyrinėti, įgyvendinti kūrybinę idėją ar išspręsti problemą, improvizuoti, kurti ir perkurti. Dinamišką kūrybos procesą palaiko mokytojas kūrėjas, sudarantis sąlygas vaikui laisvai, spontaniškai veikti.

V. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) SRITYS

27. Ugdymo(si) srities „**Mūsų sveikata ir gerovė**“ paskirtis yra plėtoti kasdienes gyvenimo įgūdžius, fizinį aktyvumą, savivoką ir savigarbą, savireguliaciją ir savikontrolę. Siekiama harmoningo vaikų fizinio augimo, taisyklingos laikysenos, išlavėjusios stambiosios bei smulkiosios motorikos ir fizinių ypatybių, gebėjimo saugiai judėti pagal amžiaus galimybes, laikytis judėjimo ir poilsio ritmo, noro judėti ir įsitraukti į judriuosius žaidimus:

27.1. Judėjimo džiaugsmo patyrimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Mokytojo kalbinami, žaidinami, įvairiais patraukliais žaislais ir daiktais motyvuojami vaikai iki 1 metų vartosi, ropoja, sėdasi, prisitraukia, atsistoja, siekia daiktų.
Išlaikyti pusiausvyrą vaikai pratinsi ir savarankišką vaikščiavimą tobulina judesių nevaržančioje saugioje aplinkoje eidami link juos kviečiančio mokytojo, nuo vieno patrauklaus objekto link kito, ką nors stumdydami, ridendami.
2–3 metų vaikai vaikščioti ir išlaikyti pusiausvyrą mokosi eidami sumažinto ploto paviršiumi (tarp dviejų nubrėžtų linijų ir pan.), įveikdami kliūtis (ką nors peržengdami), lipdami į kalniuką.
Judėdami laisvoje erdvėje, žaisdami judriuosius žaidimus, vaikai nuo greito ėjimo pereina prie bėgimo.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Juda spontaniškai, atlieka veiksmus su skirtingo dydžio, svorio ar formos priemonėmis, žaidžia įvairius imitacinius bei judriuosius žaidimus, kuriuose lavinami visi pagrindiniai judesiai: šliaužimas, ropojimas, ėjimas, bėgimas, šuoliukai, laipiojimas, pralindimas, metimai, pusiausvyros pratimai.
Išbando įvairiausių mokytojo demonstruojamus ir pačių atrandamus ėjimo ir bėgimo būdus: eiti pasistiebus, ant pėdos šonų, kulnų; eiti ištiesta virve, padėtu lanku; eiti aukštai keliant kelius, pusiau pritūpus, plačiu žingsniu, pristatomuoju, pakaitiniu ar kryžminiu žingsniu, šonu, atbulomis, eiti nedideliame aukštyje (suoleliu); bėgti aukštai keliant kelius, šonu, atbulomis, įveikiant kliūtis, bėgti

įkalnėn, nuokalnėn, bėgimą kaitalioji su ėjimu, sustoti pagal netikėtą signalą, keisti kryptis, bėgti greitai, lėtai; vaikai judėjimo džiaugsmą patiria laisvai bėgiodami, landžiodami, šokinėdami, laipiodami karstynėmis, kopėtėlėmis, laipteliais, žaisdami su kamuoliais, važinėdami triratukais, dviratukais.
Judesių koordinacija, orientacija erdvėje, vikrumas, greitumas, jėga tobulėja žaidžiant su įvairaus dydžio ir sunkumo kamuoliais: ridenant, mėtant įvairiu atstumu, visa jėga ar panaudojant reikiamą jėgą tikslui pasiekti, gaudant.
Inicijuoja patys ir noriai įsitraukia į mokytojo inicijuojamas veiklas, skatinančias tyrinėti, kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys, improvizuoti, fantazuoti, ieškoti neįprastų pozų, judesiais perteikiant pasakų herojų charakterius, gyvūnų, kitų objektų ypatybes; nevaržomai judėdami ir eksperimentuodami vaikai išbando savo kūno judėjimo galimybes; lavina pagrindines fizinės ypatybes (vikrumą, lankstumą, pusiausvyrą, koordinaciją, jėgą); mokosi saugiai keisti pradines kūno padėtis ir atlikti įvairius veiksmus rankomis, kojomis; išlaikyti kūną statinėje būsenoje; judėti (ne)persikeldami erdvėje; įgyja drąsos ir pasitikėjimo savimi.
Veikdami ribotame plote pratinasi judėti saugodami save ir kitą.
Žaisdami komandinius žaidimus, vaikai mokosi laikytis taisyklių, laimėti ir pralaimėti, derinti judesius, judėjimo būdus, sutelkti ir perkelti dėmesį į regimus ir girdimus signalus.

27.2. Judėjimo tikslumo siekimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Pirmaisiais metais vaikai jiems siūlomų spalvingų, skambančių, judančių žaislų siekia vis geriau įvaldydami rankos judesius: ranka iš peties suduodami per žaislą; pratindamiesi nykščiu ir kitais pirštais suimti daiktą; laikyti daiktą per alkūnes sulenktomis rankomis ir purtyti, stuksenti, perimti iš rankos į ranką.
Pirštų, plaštakos ir visos rankos judesius vaikai lavina mokytojo žaidinami, drauge su juo žaisdami pirštukų žaidimus, plodami, ką nors rinkdami, spaudydami.
2–3 metų vaikai pradeda lankstyti ranką per riešą, pratinasi pasukti riešą, apversti plaštaką delnu žemyn, į viršų, mostelėti plaštaka, vis tiksliau atlikdami judesius, kuriuos lavinti padeda savarankiškas valgymas, ko nors vienas ant kito dėliojimas, užsukimas, atsukimas, darinėjimas, įrankių naudojimas.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Lavina rankos judesių tikslumą, akies ir rankos koordinaciją ką nors dėliodami, konstruodami, verdami, piešdami ir kt.
Judesių tikslumą vaikai lavina mokydamiesi patys valgyti, dengti stalą, rengtis, naudodami buitines įrankius.

27.3. Maisto įvairovės pažinimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Su sveikatai palankiu maistu susipažįsta valgydami drauge su mokytoju ir kitais vaikais, girdėdami suaugusiųjų aiškinimus, žiūrinėdami knygeles, korteles, piešinius.
Matydami estetiškai patiektą, skleidžiantį šviežią kvapą maistą, jį skanaudami ir nuolat girdėdami vaisių, daržovių bei kitų maisto produktų pavadinimus, vaikai kaupia atitinkamą žodyną.
Įvairių žaislų apščioje aplinkoje, grupėje įrengtoje „virtuvėje“ vaikai iki 3 metų žaidžia režisūrinius maisto gaminių žaidimus;
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Aiškinasi, klauso skaitomų tekstų, komentarų apie sveiko maisto naudą, sužino, ką valgyti yra naudingiau sveikatai; tyrinėja sveiko maisto piramidę; dėlioja savo dienos meniu iš kortelių su sveiko maisto produktais; dėlioja mąstymo žemėlapius (sveika – nesveika), patys vieni kitiems aiškina, kuris maistas palankus sveikatai, o kuris – ne, savo nuomonę argumentuoja.

<p>Drauge su mokytoju eina į parduotuvę, išrenka ir perka reikalingus maisto produktus užkandžiams pagaminti. Žaisdami „kavinę“, „restoraną“, kuria mėgstamų ir netikėtų patiekalų receptus, sudaro meniu, imituoja maisto gaminimo procesus. Vaikai įsitraukia į sveikų ir skanių gėrimų bei užkandžių gamybą: mokosi suprasti ir patys kurti receptus; plauna, sveria, uosto, dalina, pjausto, maišo, skanauja, pavadina; gėrasi estetiniu įspūdžiu; vaikai iš skaitomų tekstų, paveikslėlių ir mokytojo komentarų sužino, kodėl negalima valgyti neskaniai, įtartinai kvepiančio, kito žmogaus nebaigto valgyti, gyvūno aplaižyto maisto.</p>
<p>Samprotauja, tariasi ir, esant galimybei, renkasi sveikatai palankius maisto produktus (pavyzdžiui, atsinešdami užkandžius). Jie nusiteikia ir vienas kitą padrąsina Lopšelyje-darželyje valgyti įvairų maistą, ragauti naujus, jiems nežinomus maisto produktus, susipažinti su įvairiais skoniais, dalintis mintimis ir žymėti, kas kam skanu / neskanu.</p>
<p>Tyrinėja, matuoja, žymisi, kiek vandens išgeria per dieną, ir aiškinasi, kiek jo vartoti sveika. Įpranta savarankiškai atsigeriti grupėje esančio vandens.</p>

<p>27.4. Elgesys prie stalo</p>
<p>Vaiko pasiekimai (1–3 metai)</p>
<p>Kasdienio valgymo metu mokosi valgyti savarankiškai, naudotis stalo įrankiais ir pasirinkti, su koku stalo įrankiu valgyti skirtingą maistą.</p>
<p>Vaiko pasiekimai (3–6 metai)</p>
<p>Mokosi elgesio taisyklių prie stalo: prieš valgį nusiplauti rankas, valgyti neskubant, gerai sukramtant maistą, jį skanaujant, prie stalo ramiai pasikalbant, padėkojant.</p>
<p>Mokosi padengti kasdienį ir šventinį stalą, siekdami estetinio įspūdžio.</p>
<p>Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu vaikai maitina lėles, serviuoja ir puošia stalą, kuria lankymosi kavinėje ar kitoje viešojoje vietoje siužetus.</p>
<p>Klausosi skaitomų tekstų ir pasakojimų apie tai, kodėl svarbu branginti ir tausoti maistą, jo nešvaistyti, sužino, kad pasaulyje yra vietų, kuriose žmonės jaučia maisto stygių, tyrinėja, kiek daug darbo reikia, kad maisto produktai atsirastų ant mūsų stalo, dėlioja šį kelią iš paveikslėlių, jį piešia.</p>

<p>27.5. Dienos ritmo pajauta</p>
<p>Vaiko pasiekimai (1–3 metai)</p>
<p>Ugdosi dienos ritmo (aktyvumo ir poilsio derinimo) pajautą, kai kasdienių veiklų metu yra mokytojo skatinami atpažinti kūno siunčiamus signalus: gerą nuotaiką, žvalumą, energingumą, dėmesingumą arba nuovargį, mieguistumą, irzlumą, negalėjimą susikaupti.</p>
<p>Mokosi suprasti paveikslėliais sudėliotą savo grupės dienotvarkę, stebėti ir pasitikrinti, kas šią dieną jau įvyko, kas dar įvyks. Kasdieniai pasikartojantys ritualai, maitinimasis, miegas ir veiklos padeda vaikams orientuotis dienos laike.</p>
<p>Vaiko pasiekimai (3–6 metai)</p>
<p>Skatinami mokytojo ir atsižvelgdami į visos darežlio dienos režimą, patys sudėlioja savo dienos ritmą paveikslėliais, sudėlioja dienų su ypatingais įvykiais (švenčių, išvykų dienos), keičiančiais įprastą dienos eigą, dienos ritmą. Vaikai ryte paveikslėliais pažymi, ką šiandien ketina veikti, o vakare reflektuoja, ar pavyko tai įgyvendinti.</p>
<p>Tyrinėja savo nuotaikos ir energijos kaitą per dieną, žymėdami paveikslėliais, aptardami kaitos priežastis. Padedami mokytojo, susikuria ritualus prieš einant miegoti, pavyzdžiui, pavartyti knygutę, pasiklaudyti lopšinės.</p>

<p>27.6. Judėjimo ir poilsio ritmo pajauta</p>
<p>Vaiko pasiekimai (1–3 metai)</p>

Tyrinėja savo judėjimo ir poilsio ritmą, paveikslėliais dėliodami savo veiklų eilę ir žymėdami, ar tai buvo aktyvi, ar rami veikla.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Mokytojo padedami, mokosi atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jų aktyviai judančiam kūnui reikia poilsio (bėgiodami, šokinėdami pavargo, kvėpuoja atvira burna, smarkiai plaka širdis), kada jų nejudrioje būsenoje esančiam kūnui reikia judėjimo (sunku ramiai išsėdėti, sutelkti dėmesį į veiklą).
Iš skaitomų pasakojimų, istorijų ir patys išbandydami sužino, kad aktyvi veikla padeda išlieti tiek patirtas malonias emocijas, tiek ir nerimą, įtampą.
Atlikdami atsipalaidavimo, kvėpavimo pratimus, pajaučia, kaip jie nuramina tiek kūną, tiek ir emocijas ar sunkias mintis. Vaikai išbando įvairius kūno aktyvumo reguliavimo būdus, pavyzdžiui, judėti pagal greito ir lėto tempo, aktyvumą žadinančią ir raminančią muziką;

27.7. Rūpinimasis švara
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Susipažįsta su higienos reikmenimis, ugdomi kūno priežiūros įgūdžius, kai patys, mokytojo skatinami, drąsinami, pamokomi, padedami, prausia veidą, rankas ir nusišluosto, susišukuoja plaukus, nusirengia ir bando tvarkingai sudėti drabužius ir pan.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Laikytis asmens higienos motyvuoja suaugusiojo pavyzdys, dainelės, eilėraščiai, pasakojimai, tyrinėjimai, sužinant apie bakterijas ir virusus, jų sukeliamas ligas.
Supranta, kodėl svarbu plauti rankas prieš valgį, pažaidus, susitepus, pasinaudojus tualetu, ir pratinasi tai daryti.
Linksamos istorijos, vaikų aprangos pavyzdžių žiūrinėjimas skatina vaikus pamąstyti apie savo aprangą, diskutuoti, kas tvarkinga – netvarkinga, patinka – nepatinka, kurti patogios ir estetiškos vaikų aprangos modelius (piešiant, rengiant lėles, patiems persirenginėjant).

27.8. Tvarkos laikymasis
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Mokosi laikytis tvarkos, kai rūšiuoja daiktus, tvarko žaislus, padedami suaugusiųjų, arba savarankiškai pažaidę padeda žaislus į vietą.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Žiūrinėja tvarkingos, patogios, estetiškos aplinkos nuotraukas, ieško patinkančios aplinkos vaizdų informaciniuose tinklalapiuose, diskutuoja apie savo grupės aplinką, kas tvarkinga – netvarkinga, patogus – nepatogus, saugu – nesaugu, gražu – negražu.
Išitraukia į aplinkos pertvarkymo veiklas, ieškodami sprendimų, kaip aplinką paversti lengvai tvarkoma, patogiai, saugia, malonia akiai: simboliniais piešiniais grupėje ženklinama daiktų laikymo vietas, kuria saugaus daiktų naudojimo taisyklės ir pan.
Pastebi ne vietoje padėtus daiktus ir imasi iniciatyvos juos tvarkyti, pamato grupėje ar lauko aplinkoje numestą šiukšlę, mokosi šiukšles rūšiuoti.

27.9. Saugus elgesys
27.9.1. Saugus elgesys su nepažįstamais žmonėmis
Vaiko pasiekimai (1–6 metai)
Mokytojui modeliuojant įvairias situacijas, skaitant istorijas, pasakojant, kartu žiūrinėjant paveikslėlius, korteles, kalbant, vaikai mokosi suprasti, su kuriais žmonėmis ir kodėl bendrauti yra visada saugu (tėvai, globėjai, mokytojai ir kt.), į kuriuos žmones visada galima kreiptis pagalbos pasiklydus, ištikus nelaimėi, patekus į bėdą (policininkai, gaisrininkai, medikai, pardavėjai ir pan.), kaip reikia elgtis, jei

visai nepažįstamas žmogus kalbina, kviečia pasivaikščioti ar pasivažinėti, siūlo saldumynų, siekia liesti (mandagiai atsisakyti pasiūlymų, jei situacijoje nedalyvauja tėvai, mokytojai).
Aiškinasi, kokie prisilietimai prie jų kūno yra tinkami (artimų suaugusiųjų ar draugo apkabinimas) ir kokie netinkami, mokosi grupėje saugoti asmeninę erdvę.
Mokosi tvirtai pasakyti „ne“ netinkamam prisilietimui, pasitraukti iš situacijų, kuriose pasijunta nesaugiai, pranešti apie tai suaugusiajam, kuriuo pasitiki.
27.9.2. Saugus elgesys gatvėje
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Saugaus elgesio gatvėje įgūdžių vaikai mokosi nuo 3–4 metų, pažindami šviesoforo spalvas ir kelio ženklus, grupėje ir lauke žaisdami eismo gatvėje žaidimus, mokydamiesi laikytis eismo ženklų ir taisyklių.
Varto knygeles, klausosi istorijų, pasakojimų apie (ne)saugų elgesį gatvėje.
Naudoja specialias saugumo priemones – atšvaitus, saugos diržus, šalmsus, liemenes ir kt. ir pasako, kodėl juos nešiodami žmonės yra saugesni.
27.9.3. Saugus elgesys buityje ir gamtoje
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Drauge su suaugusiuoju mokosi saugiai žaisti, atsargiai elgtis su buities daiktais ir lauke.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Vartydami knygeles, klausydami jiems skaitomų pasakojimų, pasakų, žiūrėdami filmukus, sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi jų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia.
Aiškinasi, kokie pavojai slypi virtuvėje (elektros prietaisai, aštrūs daiktai), vonioje (skalbimo, valymo priemonės), svetainėje, tėvų miegamajame (praviras langas, vaistai, dūžtantys daiktai).
Kasdienių veiklų metu mokosi saugiai elgtis žaisdami kieme, lauke, laikytis susitartų saugaus elgesio taisyklių.
Su mokytoju ir draugais kalbasi apie saugų elgesį, aiškinasi, kaip elgtis, į ką kreiptis pagalbos nutikus nelaimėi.
Mokosi atsakingai elgtis aplinkoje, kurioje yra gyvūnų; aiškinasi, kad miške negalima valgyti rastų nežinomų uogų; miške visuomet būti šalia suaugusiojo (kad nepasiklystų); bristi į vandens telkinį ar lipti ant ledo jam užšalus galima tik stebint suaugusiajam.

28. Ugdyimo(si) srities „**Aš ir bendruomenė**“ paskirtis yra plėtoti vaikų savivoką ir savigarbą, emocijų suvokimą ir raišką, savireguliaciją ir kontrolę, santykius su suaugusiais ir vaikais, socialinį ir kultūrinį supratingumą. Siekiama padėti vaikams plėtoti supratimą apie save kaip unikalų asmenį, kuris auga, keičiasi, įgyja vis daugiau savarankiškumo, galių ir pasitikėjimo savimi, mokosi priimti savo gyvenimui ir ugdymuisi aktualius sprendimus bei pasirinkimus:

28.1. Savo poreikių, pomėgių, interesų supratimas ir raiška
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Savo poreikius valgyti, žaisti, miegoti ir kt. mokosi parodyti veido mimika, garsais, gestais, galvos linktelėjimu išreiškdami sutikimą ar papurtydami galvą į šonus („ne“), pirmaisiais žodžiais, kai yra jautriai globojami, žaidinami, kalbinami grupės mokytojo, kai jis stengiasi suprasti vaiko poreikių ženklus ir į juos reaguoti, kai įvardija vaiko poreikius ir domėjimosi objektus.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Įsitraukia į žaidimus, įvairias veiklas, kurios padeda patirti ir suprasti: noriu – nenoriu, mėgstu – nemėgstu, įdomu – neįdomu, paskatina atpažinti, tyrinėti, įvardyti ir skirtingais būdais (emocine reakcija, pasirinkimu, piešiniu, žodžiais ar kt.) suaugusiesiems ir kitiems vaikams parodyti savo poreikius, pomėgius, interesus

28.2. Savo emocijų atpažinimas ir raiška
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Kasdienėse grupės veiklose, sąveikose su mokytoju ir kitais vaikais kilusias savo emocijas (džiaugsmą, liūdesį, pyktį, nuostabą, baimę) išreiškia veido mimika, gestais, balsu, žodžiais, kūno poza, kai suaugusieji susitapatina su jų patiriamomis emocijomis, jautriai į jas reaguoja, atliepia vaiko emocinius poreikius.
Antrais-trečiais metais vaikai mokosi emocijas atpažinti ir įvardyti, nuotaikoms žymėti naudoja emocijų veidelius, spalvas, nuotraukas, „emocijų termometrų“, kai suaugusieji vaiko patiriamas ir išreiškiamas emocijas pavadina, pakomentuoja, taiko personalizuotus vaikų nusiramino būdus (išbūti, išjausti emocijas, patiriant mokytojo paramą, pabūti nusiramino erdvėje kartu su suaugusiuoju, įsitraukti į pozityvias emocijas žadinančias veiklas).
Vaikai iki 1 metų susitapatindami atspindi suaugusiojo ir kitų vaikų emocijas, 2–3 metų vaikai atpažįsta kito emocijas iš veido išraiškos, balso, jeigu dažnai žaidžia, paišena, klausosi muzikos, juda greita ir kartu per kasdienes ugdomasias veiklas.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Žaisdami vaidmenų ir naratyvinius žaidimus, tyrinėdami ir žymėdami, kaip jaučiasi, klausydamiesi skaitomų istorijų, žiūrėdami filmukus, patiria, išreiškia, aiškinasi, diskutuoja ir vis geriau atpažįsta bei įvardija įvairias savo ir kitų emocijas, jas sukėlusias situacijas bei priežastis;
28.3. Kūno pažinimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Savo kūno ribas pajaučia suaugusiojo glaudžiami, žaidinami, kutenami, kykuojami, rengiami bei kalbinami. Išorinį kūno vaizdą ir kūno dalis tyrinėja per judrias veiklas, pajausdami, patirdami, ką kuri kūno dalis daro, kaip juda, stebėdami save veidrodyje, savo atvaizdą matydami vandens paviršiuje, ant blizgių daiktų paviršių, žaisdami šešėlių žaidimus.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Tyrinėja judėjimo ir atmosferos, virškinimo, kvėpavimo, kraujotakos sistemas, vartydami enciklopedijas vaikams, žiūrėdami informacinius filmukus, taikydami vaikams skirtas papildytosios realybės technologijas, atlikdami eksperimentus, kurdami modelius, kurie nematoma padaro matomą.
Mokytojo padedami, tyrinėja ir mokosi pajausti savo asmeninės erdvės ribas, suprasti savo privatumą ir reaguoti į asmeninės erdvės ribų pažeidimą. Aiškina, ką suprato, kuo ypatingas kūnas, ką jis gali, ko negali.
28.4. Savo augimo, didėjančių galių ir mokymosi tyrinėjimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Savo augimą pajaučia per didėjančią savarankiškumą kasdienėse veiklose, matuodamiesi išaugtus drabužėlius ar batus, naudodami ūgio matuoklius, žiūrėdami anksčiau darytas savo nuotraukas.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Savo galių pajauta plėtojasi jiems mokantis naujų dalykų, drąsiai imantis naujų sumanymų ir lyderystės (vadovauti žaidimui, padėti mažiau gebančiam, dalintis patirtimi).
Žaisdami, kurdami savo augimo laiko juostas, įsitraukdami į mokytojo tikslingai pasiūlytas savo augimo tyrinėjimo veiklas (matavimai, kūno kontūro apvedimas, pėdų, plaštakų atspaudai, talentų šou ir kt.), vaikai išvelgia pokyčius, apibūdina savo kūno augimą ir naujai įgytus gebėjimus, savo asmenines savybes, stiprybes, sau priimtinausius mokymosi būdus, stiprina pasitikėjimą savimi ir savo gebėjimais.
Darydami klaidas ir jas taisydami vaikai plėtoja atkaklumą, gebėjimą įveikti iššūkius.

Tyrinėja žmogaus gyvenimo ciklą, piešia ir samprotauja, kaip atrodo užaugę, ko norėtų išmokyti netolimoje ateityje, kuo norėtų tapti tolimoje ateityje.

28.5. Emocijų ir jų raiškos reguliavimas

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Padedami suaugusiojo, sekdami jo pavyzdžiu, bendraudami su kitais vaikais, įvaldo paprastus emocijų reguliavimo būdus: parodyti, atskleisti, išreikšti emocijas, kreiptis pagalbos, pasiguosti, leisti apkabinamam, nuraminamam, nukreipti dėmesį nuo stiprias emocijas sukėlusio įvykio ar objekto, pasitraukti iš įtampą keliančios situacijos.

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Patys pradeda valdyti savo emocijų raišką, jų intensyvumą, išbando skirtingus per įvairias veiklas sužinotus būdus (susikaupti iki trijų, penkių, pasitraukti į ramybės kampelį, pasiklausyti ramios muzikos, pasikalbėti ir išsiaiškinti ar kt.), padedančius nusiraminti, valdyti impulsus, taikiai išlieti emocijas, sutelkti pastangas tinkamam poelgiui.

Pasikeitus dienos ritmui, įvykus netikėtam įvykiui, sulaukus netikėto kito vaiko reagavimo, mokytojo padedami vaikai mokosi valdyti pokyčių situacijoje kilusias neigiamas emocijas, kad pasijustų gerai (mokosi įžvelgti gerąją pokyčių pusę, susitarti, prisiderinti).

28.6. Dėmesio ir elgesio valdymas

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Mokydamiesi tinkamai elgtis, vaikai iki 3 metų bendraudami su kitais pritaiko tuos būdus, kuriuos patyrė, suprato ir perėmė iš suaugusiojo: nusišypsoti, pakalbinti, taikiai žaisti greta, mokosi dalintis, palaukti savo eilės (naudojant smėlio laikrodį, pasiimant kitą žaislą ir kt.), atsižvelgti į kito prašymus.

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Natūraliai savo aplinkoje stebi ir tikslingai pasiūlytose veiklose tyrinėja bei išbando įvairius dėmesio, impulsų ir elgesio valdymo būdus.

Žaisdami savireguliaciją plėtojančius žaidimus (sustingti, nekalbėti, nesusijuokti, perkėlinėti dėmesį), savarankiškai išbandydami naujas veiklas, kartu su kitais įsitraukdami į ištvėmės, tikslumo, kliūčių įveikos reikalingas veiklas, laikydamiesi kartu su kitais sukurtų grupės taisyklių ir tvarkos, vaikai ugdomi valingą dėmesio ir elgesio kontrolę.

Mokytojo padedami, vaikai išbando dėmesio sutelkimo, nukreipimo ir perkėlimo, impulsų ar netinkamo elgesio slopinimo, aktyvinamosios kontrolės (savęs motyvavimas atlikti tai, ko daryti nesinori) būdus, ugdomi veiklos planavimo ir laiko valdymo gebėjimus.

Sau kelia paprastus asmeninius ar veiklos tikslus ir jų siekia, susidūrę su kliūtimis, keičia veikimo ar elgesio būdus, atkakliai stengiasi jas įveikti, kreipiasi pagalbos ir ją priima.

Mokosi stabtelėti ir apmąstyti savo veiklą ar elgesį, kad pasirinktų tinkamiausius būdus; stebėdami suaugusiųjų ir bendraamžių elgesį, žiūrėdami filmukus, klausydamiesi skaitomų knygų, vaikai aiškinasi, koks elgesys yra tinkamas ar netinkamas, kas yra teisinga ar neteisinga ir kodėl, klausinėja apie reikalavimus savo elgesiui namuose ir ugdymo įstaigoje, stengiasi pagal įgytą supratimą elgtis tinkamai.

28.7. Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Mokosi būti ir veikti šalia kitų ir kartu su kitais įsitraukdami į bendrus žaidimus ir veiklas grupelėje.

Bendrose veiklose vaikai ugdomi jautrumą kito poreikiams: mokosi suprasti, ką jaučia, ko nori kitas, bando atliepti kito jausmus ar norus.

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Patys inicijuoja bendrus žaidimus ar veiklas, siūlo ir derina veiklos idėjas, veiksmus, siužetą, susikuria veiklos ir elgesio taisykles, padeda, paremia vienas kitą, tariasi.
Išbando pačių bendraujant atrastus, iš skaitomų knygelių ar suaugusiųjų sužinotus įvairius emocinių ryšių, abipusės simpatijos, draugystės užmezgimo ir palaikymo būdus, aiškinasi, koks draugas yra geras ir koks yra blogas.

28.8. Panašumų ir skirtumų tyrinėjimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Žaidinami, matydami save veidrodyje, nuotraukose tyrinėja aš – ne aš ribas; kasdienėje rutinoje ir veiklose atsirinkdami savo drabužėlius ar žaislus aiškinasi mano – tavo santykį, ko nors turėjimą (ką turiu aš – ką turi tu).
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Piešdami save ir kitus, matuodamiesi, lygindami akių, plaukų spalvą, kalbėdamiesi apie savo norus, pomėgius, gebėjimus, šeimas, namus, kartu žaisdami ar kurdami bendrus darbus, švęsdami šventes, socialiniuose tinkluose komunikuodami su kitų tautybių bendraamžiais, 3–6 metų vaikai tyrinėja, kuo jie panašūs į kitus ir kuo skiriasi nuo kitų vaikų ir suaugusiųjų.

28.9. Skirtybių priėmimas ir lygiavertis dalyvavimas
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Komunikuodami su grupės mokytoju, sekdami jo elgesio modeliu, mokosi suprasti, gerbti, toleruoti ir priimti kita kalba kalbantį, kitaip besielgiantį, mažiau gebantį vaiką.
Tyrinėja būdus, kurie padeda suprasti vieniems kitus, įtraukti juos į bendrus žaidimus ir veiklas.
Žaisdami, atlikdami grupines veiklas, vaikai mokosi išklaustyti ir suprasti skirtingas nuomones, požiūrius, juos priimti ir derinti.
Dėl turimų skirtingų vertybių, norų, interesų, idėjų ir gebėjimų išryškėja vaikų nesutarimai ir konfliktai. Paremiami grupės mokytojo, vaikai mokosi išvelgti kilusio nesutarimo esmę, išgirsti kiekvieno nesutarimo dalyvio nuomonę ir ieškoti išeičių, kurios būtų priimtinos kiekvienam. Padedant mokytojui, vaikai mokosi atpažinti patyčias ir būdus, kaip jų išvengti.
Įsitraukia į mokytojo inicijuotą veiklą, grupei bendrų sprendimų priėmimą, bendras diskusijas, drauge siūlo idėjas, kaip pertvarkyti grupės ar lauko aplinką, jausdamiesi aktyviais grupės dalyviais, pajausdami demokratiškų santykių vertingumą.
Grupelėje atlikdami bendrą tikslą turinčią veiklą, lyderiauja paeiliui, apsvarsto kiekvieno pasiūlytas idėjas, ieško kompromisų.

28.10. Žmonių įvairovės supratimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Pajaučia juos supančių žmonių išvaizdos, aprangos, amžiaus panašumus ir skirtumus, jeigu jie yra labai akivaizdūs, vaikams atkreipus į juos dėmesį, mokytojo yra įvardijami, pakomentuojami.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Žmonių panašumus ir įvairovę pajaučia, tyrinėja, supranta žaisdami, bendraudami gyvai, drauge ką nors veikdami ir kurdami, dalindamiesi patyrimu ir idėjomis su artimiausioje (namų, Lopšelio-darželio, miesto / kaimo) aplinkoje bei šalyje gyvenančiais skirtingo amžiaus, lyties, tautybės, profesijos, rasės, tikėjimo, gebėjimų žmonėmis.
Šalies ir pasaulio žmonių išvaizdos, aprangos, kalbų, maisto, būstų, darbų, kelionių, tradicinių menų, švenčių panašumus ir įvairovę vaikai pažįsta per įvairias medijas ir socialinius tinklus, per muzikos kūrinis, dailės darbus, virtualius susitikimus, keliones.

Paremiami mokytojo, vaikai atranda ir išbando įvairius emocinio kontakto, pagarbaus bendravimo ir ryšių su kitais žmonėmis užmezgimo bei palaikymo būdus gyvai ir nuotoliu.

28.11. Žmonių bendruomenių tyrinėjimas

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Natūraliai per užmegztus emocinius ryšius jaučia savo šeimą kaip bendruomenę. Vaikų grupę kaip bendruomenę pajaučia, kai užsimezga emocinis ryšys su mokytoju ir grupės vaikais. Vaikų supratimas apie šeimą ir vaikų grupę plečiasi kartu su mokytoju ir tėvais kuriant šeimos ir grupės medį, dalyvaujant šeimos dienose grupėje, žaidžiant savo šeimos ir kitų šeimų pasiūlytus žaidimus, žiūrinėjant šeimos narių ir grupės vaikų nuotraukas

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Aiškinasi savo aplinkos žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus: mano šeima – kitos šeimos; ugdymo įstaigos bendruomenė – kitų įstaigų bendruomenės; mano tauta – kitos tautos; mano šalis – kaimyninės ir kitos šalys; žemyno, kuriame gyvenu, žmonės – kitų žemynų žmonės; mokytojo padedami, vaikai tyrinėja, atranda ir aiškina, kas sieja jų aplinkos žmonių bendruomenių narius: emociniai ryšiai, rūpinimasis vienu kitais (šeima), bendras buvimas, bendra veikla, draugystės ryšiai (ugdymo įstaigos bendruomenė), kalba, papročiai, tradicijos, tautosaka, tautodailė, etnomuzika, amatai (tautybė), demokratinės vertybės, demokratinis gyvenimo būdas (valstybė), tikėjimas (religinės bendruomenės).

Atrasdami ir patirdami įstaigos bendruomenės narius siejantį ryšį, vaikai ugdomi priklausymo bendruomenei jausmą, išitraukia į savo bendruomenės veiklas, atranda lygiavertį bendravimą su kitais jos nariais būdus.

28.12. Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Savo aplinkoje girdi gimtąją kalbą, išitraukia į mokytojo organizuojamas veiklas su tautosakos, tautodailės, etnomuzikos motyvais, dalyvauja tautinėse ir valstybinėse šventėse.

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Domisi gimtąja kalba, etnine kultūra, dalyvauja etnokultūrinuose, pilietiniuose renginiuose ir edukacinėse programose. Padedami mokytojo, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams (vėliava, herbas, himnas), tyrinėja šalies žemėlapi, domisi vėliavos spalvų reikšmėmis, gintaru, Gedimino pilimi ir kitais simboliais bei kultūros objektais, iš įvairių medžiagų konstruoja savo regiono ar šalies mėgstamiausių vietų modelius.

Iš pasakojimų, pokalbių grupėje, šeimose ir iš socialinės medijos vaikai pažįsta iškilią savo šalies ir kitų šalių asmenybes (dainininkus, sportininkus ir kt.); žaisdami ir bendraudami mokytojo tikslingai parengtoje edukacinėje aplinkoje, sužino keletą kitų šalių, supranta, kad tiek jie patys, tiek kiti žmonės sudaro skirtingas tautas, kurios gyvena skirtingose šalyse.

Tyrinėja Lietuvos ir grupę lankančių, iš kitų kraštų atvykusių vaikų šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą (tradicijas, maistą, aprangą ir pan.). Vaikai aiškina ir išbando pagarbios, tolerantiškos sąveikos su kitų socialinių, tautinių ir kultūrinių bendruomenių žmonėmis būdus; pilietinį tapatumą vaikai ugdomi šeimoje, grupėje, kieme laikydamiesi vertybių, pareigų ir teisių, kurias turi konkrečios valstybės pilietis.

Išitraukia į demokratijos reiškinio tyrinėjimo veiklas. Vaikai dalyvauja pažintinėse išvykose, virtualiuose savo gatvės, rajono, miesto ar šalies tyrinėjimuose ir, mokytojo paskatinti, reiškia idėjas, kaip galėtų prisidėti prie jų išsaugojimo ir atnaujinimo.

Padedami mokytojo, prasmingai dalyvauja veiklose, kurios siejamos su savo grupės, šeimos, miesto /kaimo aplinkos saugojimu ir tvarkymu; akcijomis, teikiant pagalbą kitiems asmenims, gyvūnams.

Kalbėdamiesi, žiūrėdami tikslingai parinktą vaizdo medžiagą, vaikai aiškinasi ir išreiškia supratimą apie tai, kad kai kurie žmonės patiria skurdą, nepriteklių, kad šiems žmonėms yra reikalinga pagalba, todėl įsitraukia į mokytojų ar šeimų organizuojamas labdaros akcijas, prisideda prie kitų labdaros iniciatyvų.

28.13. Laiko tėkmės pajauta
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Laiko tėkmę pajaučia sąsajoje su savo veikla (kiek laiko užtrunka kažką padaryti) ir gyvenimo ritmu (ką aš veikiu per dieną). Laiko tėkmę vaikai geriau supranta, eksperimentuodami su skirtingos trukmės muzikinėmis atkarpomis, 1, 5, 10 minučių smėlio laikrodžiais (ką galiu nuveikti, kol skambės muzika, ištekės smėlis); paros trukmę ir laiko tėkmės per parą nuoseklumą patiria dėliodami savo veiklos per dieną paveikslėlius.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Kalbėdamiesi, ką veikė per dieną, savaitę, dėliodami paveikslėlius, pradeda pavadinti paros dalis (rytas, diena, vakaras, naktis), savaitės dienas, pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj.

28.14. Praeitis, dabartis, ateitis kaip asmeniniai, šeimos ir bendruomenės pokyčiai
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Laiko tėkmės bei asmeninių ir bendruomenės pokyčių per tam tikrą laiką supratimą plėtoja patirdami, aiškindamiesi, tyrinėdami savo ir juos supančių žmonių gyvenimą <i>čia ir dabar</i> , netolimoje ir tolimoje praeityje, numatydami gyvenimo pokyčius ateityje. Vaikai įvairiais būdais kuria savo asmeninę gyvenimo ir augimo istoriją; mokytojo ir tėvų padedami konstruoja šeimos istorijos pasakojimą.
Išbando (jei prieinama), lygina, komentuoja dabarties, praeities, ateities žaidimų, buitės darbų, keliavimo būdų ir priemonių, gyvenamųjų namų ypatumus, samprotauja, kodėl žmonių gyvensena buvo būtent tokia
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Dalyvaudami tradicinėse ir valstybinėse šventėse, įsitraukdami į mokytojų inicijuojamus istorinio pobūdžio naratyvinius žaidimus, klausydamiesi skaitomų istorinių pasakojimų, lankydamiesi muziejuose, pilyse, sužino keletą Tėvynės istorijai svarbių įvykių ir žymių veikėjų..
Atpažįsta liaudies dainas ar kitą tautosakos paveldą (mįsles, greitakalbes, liaudies žaidimus, patarles ir kt.), žmonių sukurtą praeityje; šaltinių, pasakojančių apie praeitį ir būsimą ateitį, tyrinėjimas.
Mokytojo padedami, aiškinasi, tyrinėja, diskutuoja, kas mums gali ką nors papasakoti apie praeitį, dabartį, ateitį, ir atranda keletą informacijos šaltinių: ilgaamžiai ir modernūs statiniai, senoviniai ir „ateities“ daiktai, praeityje darytos nuotraukos, iliustruotos knygos, filmai, skaitmeniniai informacijos šaltiniai.
Remdamiesi šiais šaltiniais, su grupės mokytoju kalbasi, ką mums pasakoja skirtingi informacijos šaltiniai ir kartu kuria praeities, dabarties, ateities paveikslus, laiko juostas.
Padedami mokytojų, atranda ir tyrinėja juos dominančias savo Lopšelio-darželio, rajono ir (ar) miesto istorines vietas, įskaitant įvairius paminklus, gamtines erdves, viešąsias skulptūras ir žaidimų aikštes.

29. Ugdyimo(si) srities „**Aš kalbų pasaulyje**“ paskirtis yra plėtoti kalbų supratimą, kalbinę raišką, skaitmeninį sumanumą, meninę raišką, aplinkos pažinimą. Siekiama skatinti vaikus klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, plėsti žodinės ir nežodinės kalbos supratimą, vaizdinės informacijos suvokimą, padėti įgyti rašytinės raiškos pradmenis:

29.1. Klausymas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Ugdosi kalbos suvokimo gebėjimus, bendraudami su suaugusiais ir kitais vaikais. Jie atkreipia dėmesį į kalbėjimą, plečia pasyvų ir aktyvų žodyną, girdėdami suaugusiojo kalbą, pasižyminčią aukštesniu balso tonu, ryškia emociinga intonacija.
Ugdosi foneminę klausą ir fonologinį suvokimą, mokosi sutelkti dėmesį ir klausytis, žaisdami suaugusiojo inicijuojamus garsų žaidimus, klausydamiesi įvairių aplinkos garsų, ritmų, eilėraščių, dainelių gimtąja ir kitomis kalbomis, atlikdami įdomias, aktualias, bet neilgai trunkančias veiklas.
Klausosi mokytojo ir kitų vaikų, būdami grupėje ir būdami vieni, tylioje aplinkoje ir triukšmingame fone, įvairiose komunikacinėse situacijose. Mokosi išklausti, kalbėti paeiliui, dalyvauti dialoge ar poliloge, mokytojui sukuriant klausydamiesi aplinką įvairovę (ryto rate, dviese su mokytoju, bendraudami su kitais vaikais). Vaikai, girdėdami jų veiksmus, poreikius ir interesus įvardijančią ir komentuojančią mokytojo kalbą, tampa aktyviais klausytojais, plečia pasyvų ir aktyvų žodyną
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Aktyviai įsitraukdami į bendravimą su mokytoju ir kitais vaikais veiklas, kalbos garsų žaidimus, eilėraščių, dainų, pasakojimų, pasakų gimtąja ir kitomis kalbomis klausydamiesi, plėtoja kalbos supratimą, „atranda“ žodžių prasmes, ugdo trumpalaikę ir ilgalaikę atmintį, kalbinę vaizduotę, skatinančią mintis išreikšti žodžiais.
Klausosi gyvai pasakojamų ir įrašytų (televizijos, radijo, kompaktinėse plokštelėse, internete) įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, taip pat savo ir kitų vaikų kalbos įrašų.
Žaisdami, dalyvaudami problemų sprendime, įtraukiančiose vidaus ir lauko veiklose, kelių vaikų grupelių ir didesnių grupių veiklose, mokosi nepertraukiamai klausytis draugų ir suaugusiųjų kalbos, reaguoti į kalbančiųjų intencijas, suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.
Vaikai kalbos supratimą plėtoja gaudami informaciją ir kitais pojūčiais: vaizdu, lytėjimu, uosle, ragaudami.
29.2. Žodinės kalbos suvokimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Žodinės kalbos supratimą išreiškia reaguodami į suaugusiojo kalbą gestais, mimika, veiksmais, o nuo 1 metų – ir pirmaisiais žodžiais.
Žodine arba nežodine išraiška reaguoja išgirdę mokytojo kreipimąsi, jo kalbinami, klausinėjami, prašomi.
Žodinės kalbos suvokimo gebėjimus vaikai ugdo dalyvaudami mokytojo, savo, draugų inicijuojamuose vaidmenų žaidimuose, žaidimuose su žaislais ir įvairiomis priemonėmis bei kitose žaismės situacijose.
Vaikai supranta savo ir artimųjų vardus, paprastus klausimus ir prašymus, artimiausios aplinkos daiktų, reiškinių ir veiksmų pavadinimus. Supranta skaitomus nesudėtingus trumpus tekstus, pasakojamas istorijas ir jose vykstančių įvykių seką, suvokia su dienvakarėmis susijusius paaiškinimus.
Vaikai plečia kalbos supratimą dalyvaudami mokytojo siūlomose aktyviose veiklose ir kasdienės rutinos situacijose, kurios su vaiku aptariamos jų vyksmo metu.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Žodinės kalbos supratimą ugdo dalyvaudami grupinėse veiklose, kuriose aktyviai bendrauja.
Vaikų žaidimai (jei reikia, palaikomi mokytojo), kuriuose plėtojami kasdienio gyvenimo arba netikėti fantazijos pasaulio siužetai, padeda vaikams ugdytis žodinės kalbos supratimą. Visose aplinkose,

kuriose veikia vaikai, susikuria natūralios sąlygos susieti išgirstą žodį su daiktu, reiškiniu ar veiksmu ir taip plėtoti kalbos prasmių supratimą.
Kalbos supratimą gilina klausydamiesi amžių atitinkančių ir šiek tiek sudėtingesnių įvairaus stiliaus tekstų, netiesiogiai perduodamų žinučių (laiškų, raštelių), siedami skaitomą tekstą su vaizdine informacija ir numanomu kontekstu.
Pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų, vaizdingos kalbos, perkeltinės žodžių prasmės supratimą skatina mokytojo siūlomos veiklos, susijusios su meninio stiliaus tekstų skaitymu, klausymu, aptarimu, atpasakojimu ar kitos formos perteikimu (vaidinimu, iliustravimu ir pan.).
Girdėdami mokytojo parinktų kitų kalbų (ne gimtosios) garso įrašus, tarmes, svečių iš kitų šalių kalbą, matydami bendravimą ar patys bendraudami gestų kalba, vaikai susipažįsta su kalbų pasaulio įvairove, supranta kalbą kaip simbolių, žyminčių daiktus, reiškinius, veiksmus ir kt., prasmę.

29.3. Nežodinės kalbos suvokimas:
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Kūdikiai stebi aplinkinių veido mimiką, gestus, kūno kalbą, pamažu įgydami vis gilėjantį nežodinės kalbos suvokimą.
1–3 metų vaikai aktyviai plečia žodinės kalbos suvokimo ir vartojimo gebėjimus, padedami kalbinančiojo veido išraiškos ir gestų.
Plėtoja nežodinės kalbos suvokimą ir aktyviai įsitraukia į mokytojo siūlomas veiklas, jei mokytojo kalbą lydi kūno kalba (žvilgsnis, šypsena, gestai, palietimas, apkabinimas). Stebėdami mokytojo reakcijas – veido motoriką, kūno judesius, balso toną, intonaciją, vaikai pradeda naudoti šias nežodinės kalbos priemones komunikuodami su kitais suaugusiaisiais ir bendraamžiais. Pasitelkdami įvairius ženklus ir gestus, vaikai simboline forma išreiškia mintį, parodo mąstymo būdą mokytojo inicijuojamose mąstyti skatinančiose veiklose.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Atpažįsta gestus, mimikas ir į jas reaguoja žodine arba nežodine raiška, demonstruodami augantį kritinį mąstymą apie tai, ką mato ir girdi.
Mokytojo inicijuojami, įsitraukia į alternatyviąją komunikaciją (pavyzdžiui, veiklas, kuriose naudojami bendravimo paveikslėliai), kūrybiškai naudojami gestais reikšdami emocijas ir poreikius, bendradarbiaudami. Nežodinės kalbos suvokimas yra palaikomas ir skatinamas mokytojui pasitelkiant papildomas priemones, pavyzdžiui, emocijų korteles, sutartinius ženklus.

29.4. Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Vaizdinės informacijos suvokimas formuojasi nuo gimimo, vaikui stebint atskirus objektus, spalvotus daiktus. Vaikai iki 3 metų ugdomi vaizdinės informacijos suvokimą, dalyvaudami suaugusiojo siūlomose veiklose, kuriose naudojamos skirtingų formų, spalvų, dydžio priemonės, simboliniai ženklai, vartomos bežodės paveikslėlių knygelės ir knygos su atskirais žodžiais bei tekstais.
. Paskatinti mokytojo, vaikai kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius, stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo, vaizdinės informacijos pateikimo priemonėmis, galimybe palikti ženklus popieriuje, kitose priemonėse, varto knygeles, rodo į paveikslėlius, tyrinėja kitą vaizdinę informaciją. Vaizdinės informacijos suvokimą papildoma kiti jutiminiai pojūčiai, ypač – lytėjimas.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Dalyvaudami bendrose ir individualiose veiklose, rodo augantį domėjimąsi ženklais, simboliais, vėliau ir rašytiniais ženklais, suaugusiojo skaitomu tekstu.

Įsitraukia į veiklas, susijusias su simboliu ir rašytine raiška, kopijuoja ženklus ar nesudėtingus paveikslėlius pagal pavyzdį ar iš atminties. Kartu su mokytoju vartydami knygeles, žaisdami kortelių žaidimus, plečia vaizdinės informacijos ir rašytinių simbolių suvokimą.
Vaikai formuojasi kritinio mąstymo pradmenis, pradeda suprasti perkeltines prasmes, stebėdami ir tyrinėdami artimiausioje aplinkoje pateikiamą jiems aktualią rašytinę ir vizualinę informaciją, pavyzdžiui, kalbėdami apie skaitomo teksto prasmes, spaudinių iliustracijas, nuotraukas, lauko erdvėse pastebimus ženklus, užrašus, skelbimus.
Paskatinti mokytojo, vaikai domisi ir supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.), suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (laikraštis, kalendorius, knyga, žurnalas).
Vaikai imituoja skaitymą, domisi abėcėlės raidėmis, pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide, supranta, kad garsas siejamas su raide, ir kad raidės turi savo pavadinimą bei specifinę grafinę raišką.
Dalyvaudami mokytojo siūlomose veiklose vaikai susipažįsta su kitais rašytinės raiškos būdais, pavyzdžiui, Brailio raštu.

29.5. Kalbėjimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Daug mėgdžioja, čiauška, bando reaguoti ir kartoti suaugusiųjų tariamus garsus. Mėgdžiojimu, skiemenų ar žodžių pakartojimais, veiksmis, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose.
Žodyno gausėjimą ir kalbinę raišką skatina aktyvus suaugusiojo bendravimas su vaiku, inicijuojant pokalbius, plėtojant vaiko pasakymus, juos pakartojant. Vaikus kalbėti skatina jų įsitraukimas į pokalbius įvairiose situacijose (kasdienė rutina, įvykiai, veiklos) ir aplinkose (grupėje ir lauke).
Domintis aplinka ir bandant įvardyti šalia esančių objektų pavadinimus, veiksmus ir būsenas, plečiamas vaikų aktyvusis žodynas.
Vaikų jausmų, emocijų, norų, minčių raišką skatina dėmesys jų kalbai, kantrus išklausymas, lėtas kalbėjimo tempas, reagavimas į vaikų intencijas, reiškiamas žodine ir nežodine išraiška.
Vaikų mąstymo ir kalbos raidą skatina amžių atitinkančių tekstų, eilėraščių, pasakų skaitymas, istorijų pasakojimas, siejamas su vaizdine informacija, taip pat tokiais jutiminiais pojūčiais kaip lytėjimas, ragavimas, uostymas.
3 metų vaikai, suaugusiojo padedami, kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius, dalyvauja pokalbiuose, kelių žodžių vientisiniais sakiniais kalba apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus, pasakoja apie tai, ką mato ir girdi, vartoja paprastas mandagumo frazes, formuluodami sakinius, taiko pagrindines gramatikos taisykles.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Kalbinės raiškos būdus tyrinėja keisdami balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonaciją, eksperimentuodami garsais ir žodžiais, kurdami naujadarus, žaisdami kalba ir kurdami savo kalbas.
Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos garsų, atpažįsta garsus žodyje, skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. alba apie tai, ką jaučia, mato, girdi, nuolat plečia žodyną, susijusį su kasdieniu gyvenimu, artimiausia aplinka, gamta, technika, objektų savybėmis, būsenomis.
Pradeda vartoti vis sudėtingesnės sandaros žodžius ir retesnes gramatines struktūras dalyvaudami ilgesniuose, įvairesnės tematikos mokytojo ir bendraamžių inicijuojamuose pokalbiuose. Režisūriniai, siužetiniai vaidmenų, žodiniai, kolektyviniai ir kiti žaidimai kuria vaikui naujas patirtis ir kalbines situacijas, kuriose iki šiol jis nėra dalyvavęs, suteikia galimybę plėsti žodyną, peržengiantį artimiausios aplinkos temas.

Kalbėjimą skatina įtraukiančios, įdomios vaizduotę stimuliuojančios mokytojo arba bendraamžių inicijuojamos veiklos.
Vaikų kalba turtėja, jų kalbinė raiška sudėtingėja, jiems klausantis skaitomų, pasakojamų, vaidinamų tekstų ir siužetų, įgarsintų filmukų ar pasakų, patiems juos atpasakojant, perkuriant, pratęsiant, suvaidinant, iliustruojant, deklamuojant, kalbantis su mokytoju apie teksto turinį ir prasmes, siejant tekstą su vizualia medžiaga.
Aktyviau kalba, ieško būdų, kaip aiškiau išreikšti mintį, kai mokytojas dėmesingai bendrauja, parodo, kad vaikus suprato, papildo ir pratęsia vaikų mintis. Vaikai vartoja įvairias kalbos dalis, kalba taisyklingais vientisiniais ir sudėtiniais sakiniais, formuluoja klausiamuosius sakinius („Kada...“, „Kur...“, „Kaip...“), kuria naujus žodžius pagal įsisavintas žodžių darybos taisykles.

29.6. bendravimas ir komunikacija
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Nuo kūdikystės aktyviai bendrauja verksmu, gestais, mimika, išreikšdami savo emocijas ir socialinio kontakto poreikį, seka akimis asmenį, kuriam adresuota jų kalba.
1–3 metų vaikai pasitelkia žodinę ir nežodinę raišką aktyviai bendraudami ir komunikuodami su suaugusiais ir bendraamžiais įvairiose veiklose.
2–3 metų vaikai, bendraudami su kitais, koncentruojasi į save, kalba sau ir su savimi, neadresuodami kalbos kitam. Vaikai į pokalbius su kitais mokosi įsitraukti, kalbinami suaugusiojo, atsakydami į klausimus. Vaikų poreikį bendrauti, išreikšti norus ir mintis skatina dienos įvykių ir rutininių veiklų aptarimas.
Kasdienėse veiklose mokytojo skatinami vaikai mokosi išreikšti ir įvardyti savo emocijas, poreikius.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Yra aktyvūs komunikacijos proceso dalyviai: jie kalba sau, kitiems, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, nurodo kartais laikydamiesi elementarių kalbinio etiketo normų. Dalyvaujant mokytojo inicijuojamose veiklose, padedančiose pažinti pasaulį, vaikai mokosi kelti klausimus, bando vartoti naujai sužinotas sąvokas, vaizdingus žodžius, argumentuoti, plėtoti diskusijas, reflektuoti savo patirtį, žodinę raišką papildydami išradingais gestais, judesiais, mimika, iliustruodami aplinkos objektais, schemomis, piešiniais.
Žaisdami išplėtotus siužetinius vaidmenų žaidimus, vaikai įsitraukia į dialogą, polilogą, išbando skirtingas kalbėjimo manieras, mokosi žodinėmis derybomis ir kompromiso paieškomis spręsti kylančius nesutarimus ir problemas laikydamiesi savo kultūrinei aplinkai priimtinių bendravimo taisyklių.
Vaikai bendravimo gebėjimus ugdo kartu su suaugusiuoju ir bendraamžiais skaitinėdami knygas, kalbėdamiesi apie skaitomas ar pasakojamas istorijas, diskutuodami apie atliktą veiklą, patirtą nuotykią, žiūrėtą filmą, girdėtą pasaką, pasakodami istorijas, kurdami pasakojimus, kalbėdamiesi apie tai, ką norėtų patirti ir veikti.
Vaikai bendrauja natūraliai, prisitaiko prie bendravimo situacijos, aktyviai komunikuoja siekdami savo tikslų, o nesuprasti, palaikomi mokytojo, pakartoja, performuluoja, paaiškina tai, ko nori, tikisi. Įsitraukę į žaismės situacijas vaikai bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis.
Mokytojo inicijuojamose arba natūraliai susiklosčiusiose situacijose, atveriančiose kalbų įvairovę, bando susikalbėti su kitakalbiais vaikais ar suaugusiais. Santūresni, mažai kalbantys, nuošaliau linkę laikytis vaikai, taip pat vaikai, turintys sulėtėjusios kalbos raidos požymių, yra palaikomi mokytojo, teigiamai reaguojant į jų žodinę ir nežodinę raišką, skatinant juos bendrauti įvairiais žaismingais būdais, bendravimo procesą papildant alternatyviosios komunikacijos priemonėmis: daiktais-simboliais, nuotraukomis, paveikslais, grafiniais simboliais.

29.7. Rašytinė raiška
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Plėtoja rašytinės raiškos gebėjimus mėgdžiodami suaugusiuosius ir eksperimentuodami: stebėdami rašančiuosius ar piešančiuosius, bandydami imituoti, braukti, keverzoti, piešinėti, palikdami ženklus smėlyje, popieriuje, vandenyje.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Įsitraukia į įvairias mokytojo siūlomas veiklas, susijusias su galimybe piešti ir rašyti, pavyzdžiui: „rašo“ žinutę ar laišką piešiniu, kopijuoja matomus simbolius, raides, žodžius, kuria savo ženklus ir simbolius, puošia ir apipavidalina užrašytas raides ar ženklus siedami juos su realiais objektais.
Mokydamiesi rašinėti, vaikai veikia kūrybiškai, pavyzdžiui: iš akmenėlių, gilių, kaštonų dėlioja simbolius ir raides, pagaliuku rašo ant smėlio, kreidelėmis – ant asfalto, rengia simbolių, piešinių, ženklų „laiskus“ gamtos gyvūnams, kuria knygeles, kūno kalba vaizduoja raides, žodžius, kuria istorijas apie raides ar garsus, stato ir konstruoja simbolius, raides.
Įsitraukia į mokytojo inicijuojamas veiklas, žaidimus, kurių metu piešiniiais, rašinėjimais, raidėmis pavaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus, rašo žinutes, laiškėlius tėvams, vaikams, mokytojams. Suaugusiojo pamokyti, piešiniuose, po darbėliais rašo atskiras raides, savo vardą, paprastus žodelius.
Iliustruoja pasakas, pasakojimus, filmukus, iliustracijose parašydami nukopijuotas raides, žodžius. Vaikai rašytinės raiškos gebėjimus ugdo si atrasdami raides skaitmeniniuose įrenginiuose, siedami jas su ranka užrašytomis bei spausdintomis raidėmis, rašydami spausdintines raides ar skaitmenis ranka ir kompiuteriu.
Mokytojo įtraukti į kūrybiškas piešimo ir rašymo veiklas, vaikai supranta rašymo tikslus, tyrinėja ir supranta, kad skirtingos kalbos turi skirtingas raides.

29.8. Kalbų ir kultūrų pažinimas bei kalbinės tapatybės formavimasis
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Lopšelio-darželio aplinkoje vaikai turi galimybę matyti įvairių kultūrų ženklus, simbolius, girdėti įvairias kalbas, vartoti įvairiomis kalbomis parašytas knygeles.
Domėjimasi skirtinga kalbine raiška (bendrine kalba, tarmėmis), skirtingomis kalbomis ir kultūromis skatina suaugusiojo pasakojimai apie kitas šalis, kultūras, kalbas, jų atmainas; knygelė, parašytą įvairiomis kalbomis, vartymas; garso įrašų (dainėlių, eilėraščių, pasakojimų) įvairiomis kalbomis klausymas; įvairiakalbiai stalo žaidimai.
Vaikų suvokimą apie kalbų įvairovę ugdo, pozityvų požiūrį formuoja ir bendrauti įvairiakalbėje aplinkoje moko, pavyzdžiui, svečių, atstovaujančių kitoms kalboms ar kultūroms, vizitai, dalyvavimas tarptautiniuose etwinning projektuose ir pan.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Ugdosi kalbų įvairovės suvokimą ir formuojasi kalbinę tapatybę, mokosi atpažinti skirtingas kalbas, suprasti kita kalba kalbančiųjų intencijas, žaisdami vaidmenų, naratyvinius, stalo ir žodžių žaidimus, įsitraukdami į kūrybines ir kitokias aktyvias veiklas su kitomis kalbomis kalbančiais bendraamžiais, bendraudami su svečiais, jungdamiesi į tinklus su kitų šalies regionų ir kitų šalių vaikais, klausydami skaitomų istorijų, skaitydami knygetes dviem ar keliomis kalbomis, žiūrėdami filmukus.
Vaikų smalsumą sužadina ir juos įtraukia mokytojo inicijuojamos veiklos, kurių metu gyvai arba nuotolinėmis priemonėmis bendraujama su vaikais ar suaugusiais, kalbančiais kitomis kalbomis ar lietuvių kalbos tarmėmis.
Padedami mokytojo, vaikai mokosi taikyti kompensacines kalbos supratimo ir kalbos raiškos strategijas: siekdami suprasti ir perduoti informaciją pasitelkia neverbalinę kalbą, mimikas, gestus, aplinkos objektus. Vaikai noriai įsitraukia į mokytojo siūlomus kiekvienai kultūrai autentiškus kalbinius žaidimus (mįsles, juokavimus, skaičiuotes, greitakalbes ir kt.).

30. Ugdymo(si) srities „**Tyrinėju ir pažįstu aplinką**“ paskirtis yra plėtoti daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimą, matematinį mąstymą, skaitmeninį sumanumą, kalbų supratimą, tyrinėjimą, problemų sprendimą, mokėjimą mokyti. Siekiama padėti vaikams pažinti aplinkos daiktus, jų savybes ir paskirtį ir, remiantis jų vieta aplinkoje, orientuotis erdvėje

30.1. Atrandu daiktus
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Daiktų pasaulį pažįsta ir atpažįsta visais jutimais, padedančiais suvokti daiktų spalvą, formą, garsą, kvapą, skonį, tekstūrą. Pirmaisiais gyvenimo metais vaikai grupėje esančius įvairius daiktus tyrinėja juos griebdami, liسدami, mesdami, kišdami į burną, kramtydami, domisi judančiais, garsus skleidžiančiais, ryškių spalvų daiktais.
2–3 metų vaikai daiktus rūšiuoja pagal formą, spalvą, dydį, naudodami rūšiavimo žaislus ir sensorines priemones.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Pasirinktus daiktus laisvai rūšiuoja, skirsto į kategorijas: pagal dydį, formą, spalvą, tekstūrą, pradeda rūšiuoti pagal du požymius.
Daiktus ir jų savybes vaikai mokosi suprasti ir pavadinti, kai jų tyrinėjimus lydi mokytojo komentarai, klausimai, grįžtamasis ryšys.
Vaikai bando suprasti, kaip daiktai veikia, kaip tarpusavyje susiję. Vaikai daiktus pažįsta juos stebėdami, sugretindami, palygindami, grupuodami, rikiuodami nuo mažiausio iki didžiausio, komponuodami, konstruodami.
Mokytojo padedami, ieško panašumų ir skirtumų, sprendžia iškilusias problemas.
Veikdami su daiktais, vaikai mokosi sutelkti dėmesį, mąstyti, prisiminti, tausoti daiktus, ugdomi kantrybę, savikontrolę. Nuolatinė veikla su daiktais lavina vaikų gebėjimą koncentruoti žvilgsnį, rankų ir akių koordinaciją.

30.2. Daiktai ir kasdienybė
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Žaisdami ir tyrinėdami pažįsta artimiausioje aplinkoje esančius daiktus, patiria, kad daiktai (žaislai, baldai, knygos, kamuoliai ir kt.) turi požymius (forma, dydis, spalva ir tekstūra), kad medžiagos, iš kurių pagaminti daiktai, yra skirtingos (minkštos – kietos, skaidrios – neskaidrios, lengvos – sunkios).
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Tyrinėja, kuo tos pačios rūšies daiktai skiriasi vieni nuo kitų (pavyzdžiui, kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva) ir nuo kitos rūšies daiktų (pavyzdžiui, kamuoliai forma skiriasi nuo knygų). Apžiūrinėdami iš visų pusių, viršaus, apačios, liسدami, uosdami, vaikai atpažįsta daiktus pagal požymius: spalvą, tekstūrą (lygus, šiurkštus, švelnus), formą (apvalus, kampuotas, pailgas), kvapą, ieško daikto pagal žodinį apibūdinimą.
Mokytojui padedant, gretina realius daiktus ir jų atvaizdus iš skirtingos perspektyvos (iš šono, viršaus, apačios, šešėlio), pradeda suprasti jų vaizdavimą plokštumoje (pavyzdžiui, planas). Daiktų dydį vaikai tyrinėja, bandydami apimti delnais, apglėbti, gretindami su savo ūgiu; stebėdami aplinkos daiktus, vaikai suteikia jiems prasmę, prisitaiko prie aplinkos, ugdomi savarankiškumą: vaikai supranta, kad kažką reikia apeiti, kažką galima pakelti ir pernešti, kažko geriau neliesti, pagal daiktus ir jų išsidėstymą orientuojasi aplinkoje.
pastebi daiktų seką eidami į Lopšelj-darželį, kur nors važiuodami: kelio ženklas, šviesoforas, perėja ir pan.

Matydami, kaip suaugusieji ir kiti vaikai naudoja įvairius įrankius, ir stebėdami, kaip tie įrankiai veikia, vaikai patys juos išbando. Daiktus kūrybiškai panaudoja žaidimuose, ugdosi nuostatą tausoti daiktus.

30.3. Daiktai ir technologijos

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Tyrinėja gamtos ir žmogaus sukurtus daiktus, varto enciklopedijas, klausosi informacinių tekstų, stebi tikslingai parinktus vaizdo įrašus, aiškindamiesi gamtos objektų (jie auga, daugelis juda, jiems reikia maisto ir pan.) ir žmogaus sukurtų daiktų skirtumus, domisi, kaip yra kuriami daiktai, kiek reikia pastangų ir išmanymo juos kuriant, ir pradeda suvokti, kad žmogaus sukurtų daiktų kaitą lemia mokslo ir technologijų pažanga.

Drauge su mokytoju vaikai aiškinasi, kaip daiktai keitėsi, kokie jie buvo seniau, kokie dabar, kaip tobulėjo, kaip žmogus juos pritaikė savo poreikiams. Jie lygina praeities ir dabarties daiktus, komentuoja jų išvaizdą, paskirtį, kaip veikia, iš ko pagaminti. Supranta, kad tos pačios paskirties daiktas (pavyzdžiui, stalas) gali būti pagamintas iš medžio, metalo, plastiko.

Remdamiesi patirtimi, vartydami paveikslėlių ir interaktyvias knygas, žiūrėdami vaizdo medžiagą, žaisdami žaislais, apžiūrėdami išvykų metu, vaikai susipažįsta su ryšio palaikymo tarp žmonių priemonėmis, transporto priemonėmis, jas grupuoja (pavyzdžiui, oro, vandens, sausumos).

Susipažįsta ir mokosi naudotis daiktais, prietaisais (lupos, magnetai, mikroskopas, svarstyklės), padedančiais tyrinėti ir pažinti aplinką (gamtos radinius, žmogaus sukurtus daiktus).

Žaisdami, tyrinėdami aplinką, vaikai naudojami išmaniaisiais daiktais (žaislais, robotukais, išmaniaisiais rašikliais, telefonais, išmaniosiomis grindimis ir kt.), aiškinasi jų veikimo būdą, juos išbando.

Ieško atsakymų į patiemis kylančius ir mokytojo nuolat keliamus klausimus.

30.4. Pažįstu gyvybę

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Vaikai stebi, renka, tyrinėja, grupuoja, atpažįsta ir pavadina augalų dalis (lapai, žiedai, vaisiai, sėklos ir pan.), pajunta tekstūrų skirtumus, vaisiuose suranda sėklas.

Vaikai dalinasi mintimis, kam reikalingi medžiai (teikia pavėsį, jame prieglobstį randa gyvūnai), mokytojo padedami, išsiaiškina, kad medžiai gamina deguonį, kuris būtinas žmonių ir gyvūnų kvėpavimui, ir supranta, kad medžius reikia saugoti ir sodinti.

Darže, šiltnamyje, ant palangės vaikai sodina, prižiūri augalus, stebi, matuoja, fiksuoja, kaip jie auga.

Prižiūrėdami augalus vaikai mokosi rūpintis gamta ir aplinka, prisiimti atsakomybę, pasitikėti savo jėgomis.

Dalinasi savo patyrimu ir išgyvenimais apie naminių gyvūnų, taip pat turimų namuose augintinių auginimą. Stebi gyvūnus savo aplinkoje, kai kuriuos mūsų ir svetimų kraštų gyvūnus atpažįsta paveikslėlių knygoje, animaciniuose filmuose. Gyvūnus vaikai atpažįsta iš jų kūno formos, išskirtinių požymių, gyvenamųjų vietų, mėgdžioja gyvūnų balsus, būdingus judesius.

Diskutuoja apie gyvūnų naudą, aiškinasi, ko reikia, kad gyvūnai gyventų, gerai jaustųsi. Jie stebi kieme sutiktus gyvūnus (sraigės, vabzdžius, vorus, varles, paukščius). Vaikai svarsto ir aiškina, kaip gyvūnai prisitaikę prie aplinkos (išvaizda, elgesys), kokie žmogaus ir gyvūnų santykiai (teikia džiaugsmą, ramina, skatina norą rūpintis, teikia naudą), per rūpinimąsi gyvūnais ugdo pagarbą gyvajai gamtai.

30.5. Gyvybė turi poreikių

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Tyrinėja, aiškina, kas ir kaip vyksta gamtoje, pastebi gyvosios ir negyvosios gamtos vienovę: augalui reikia dirvožemio, vandens, saulės šviesos; gyvūnui – maisto, vandens, būsto.
Mokytojo padedami, aiškina, stebi, tyrinėja organizmų poreikius, aiškina, kam naudojamas vanduo, kodėl jis toks svarbus ir reikalingas organizmams.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Mokytojo padedami, vaikai seka paros, metų ciklą. Aiškina, kaip gyvena augalai ir gyvūnai – dieną ir naktį, skirtingais metų laikais, kokie pasikeitimai vyksta jų gyvenime. Pasirinkę keletą Lopšelio-darželio kiemo augalų, jie stebi ir fiksuoja (piešia, fotografuoja, matuoja) vienmečių augalų gyvenimo ciklą (pavasariį išdygsta, užauga, vasarą žydi, subrandina vaisius, išbarsto sėklas ir vėlyvą rudenį nunyksta); medžių metų ciklą (pavasariį sužaliuoja, žydi ir sėklas išbarsto kasmet, žiemą išgyvena numetę lapus, nesimaitindami).
Klausosi mokytojo skaitomų tekstų, varto knygas apie gamtą, žiūri vaizdo įrašus ir išsiaiškina, kad žiemą vieni gyvūnai įminga, kiti išlieka aktyvūs, nes dar gali susirasti maisto, dauguma paukščių žiemoti išskrenda į šiltesnius kraštus. Skirtingais metų laikais vaikai stebi būdingus gamtos požymius. Mokytojo padedami, pildo metų gamtos kalendorių: sutartiniais ženklais žymi oro temperatūrą, saulėtą ir apniukusias dienas, kritulių kiekį, pastebi jų pokyčius skirtingais metų laikais, susieja juos su augalų ir gyvūnų gyvenimu.
Supranta, kad mūsų krašto augalai ir gyvūnai išgyvena tik todėl, kad geba prisitaikyti prie aplinkos sąlygų; vaikai aptaria ir supranta, kad žmogaus išmestos atliekos gali būti pavojingos gyvajai gamtai, mokosi taupiai naudoti vandenį, popierių, priemones, nešvaisto jų be reikalo, suprastami, kad taip prisideda prie Žemės išteklių tausojimo, tvarumo.

30.6. Netikėti atradimai
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Atranda fizikinius reiškinius: jėgas (tamprumo – guma, spyruoklė, trinties – vieni batai slysta, kiti – ne), energiją (elektros energija, šilumos energija), paprastuosius mechanizmus (dvivietės sūpuoklės, nuožulnioji plokštuma), magnetizmą.
Žaisdami su tikslingai parinktais žaislais, daiktais ar priemonėmis (spaudomas sensorinis kamuoliukas, guma ir pan.), vaikai tyrinėja tamprumo reiškinį – daiktus spaudžia, tempia, stebėdami, kaip keičiasi, deformuojasi jų forma, tačiau atleidus jie vėl grįžta į pradinę padėtį. Trintį vaikai patiria, kai paleidžia mašinytę nuožulniaja plokštuma, ir stebi, kiek toli ji nuvažiuoja skirtinga „kelio danga“ (lygiomis grindimis, kilimu). Energiją tyrinėja, eksperimentuodami su žaislų judėjimu: naudoja žaislus, varomus elektros (baterijos) energija, patys pastumia ar traukia žaislą, suprastami, kad jį išjudino žmogus energija. Vaikai eksperimentuoja, kokius daiktus magnetas traukia (turinčius geležies), atkreipia dėmesį, kad magnetas turi du polių, pastebi, kad kartais poliai ne traukia vienas kitą, o stumia;
Tyrinėjimo objektu tampa vanduo ir jo būviai: vaikai vandenį užšaldo į ledą, tirpina ledo kubelius, stebi, kaip šiltą dieną vanduo išgaruoja nuo šaligatvio plytelių, samprotauja apie vandens būvius ir ko reikia, kad jie keistųsi. Vaikai spėlioja ir eksperimentuoja, kurie daiktai, sumesti į vandenį, nuskęs, tyrinėdami pastebi, kad vieni daiktai skęsta, kiti plūduriuoja, vieni grimzta greičiau, kiti – iš lėto, aiškina, nuo ko tai priklauso.
Mokytojo padedami, aiškina, kodėl laivai neskęsta; žaisdami su prizmėmis, vaikai susipažįsta su spalvų spektru, lauke pastebi vaivorykštę ir išsiaiškina, kad jai susidaryti reikia lietaus ir saulės, nes šviesos spinduliai pereina skaidrią terpę (vandens lašelius) ir suskaidomi į septynias spalvas; saulėtą dieną vaikai tyrinėja gamtos objektų šešėlius, kuria juos pasitelkdami įvairius daiktus ir žaislus, išgauna

trumpus ir ilgus šešėlius. Išbando įvairias veiklas su atspindžiais, kuria ir gauda „saulės zuikučius“; tyrinėdami ir mokytojo padedami, vaikai susipažįsta su medžiagomis, išsiaiškina, kad jos būna kietos (mediena, popierius, stiklas, plastikas), skystos (vandeniu) ir dujinės (oras), tyrinėja jų savybes. Eksperimentuodami su vandeniu, vaikai išsiaiškina, ar kietos medžiagos tirpsta vandenyje (cukrus ištirpsta, o smėlis – ne), ar galima gauti mišinius (pienas su vandeniu susimaišo, o aliejus – ne). Naudodami „oro gaudyklės“, pūsdami per šiaudelį į vandenį, jie aptinka oro buvimo ženklus.

Girdi mokytojo vartojamas tiksliai sąvokas ir pamažu plečia sąvokų žodyną.

30.7. Atrandu skaičius ir skaičiavimo būdus

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Stebi ir yra įtraukiami į situacijas, kuriose minimi skaičiai, yra skaičiuojama (pavyzdžiui, eilėraščiai, dainelės, judrieji žaidimai, išvykos, stalo žaidimai).

Padedami mokytojo, vaikai atranda, kad „vienetą“ galima susieti su vienu daiktu, kad skaičiuojant naudojama ta pati žodžių seka, o paskutinis skaičių sekos skaičius reiškia suskaičiuotą objektų kiekį. Vaikai natūraliai įgunda įvertinti daiktų rinkinio kiekį iki 5-ių, neskaičiuodami daiktų („matomi“ skaičiai).

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Įsitraukia į skaičiavimo veiklas, kuriose skaičiuojama pridėdant po vieną pasitelkus daiktus, piešinius, rankų pirštus. Naudodami fizines ir skaitmenines priemones, laiku gaudami mokytojo grįžtamąjį ryšį, jo palaikomi, vaikai mokosi atpažinti ir paaiškinti kiekybinę informaciją perteikiančius vaizdus (pavyzdžiui, skaitmenis, piešinius, schemas).

Skaičiavimo užduotis (pavyzdžiui: „Žydėjo dvi gėlytės, pražydo dar viena. Kiek žydi dabar?“) vaikai atlieka jas suvaidindami, nupiešdami, parodydami gestais, manipuliuodami daiktais. Vaikai įsitraukia į mokytojo inicijuotus žaidimus, kuriuose skaičiuojama į priekį ir atgal (12-os ribose), pradedama skaičiuoti nuo bet kurio skaičiaus (10-ies ribose).

Naudodamiesi objektais, piešiniais, kurdami istorijas, vaikai pradeda suprasti, ką reiškia skaičius sudėti ir atimti. Iš pradžių mokosi sujungti ir išskaidyti kiekį 5-ių objektų grupėje, vėliau 10-ies ir 12-os ribose. Dalyvaudami žaislingose neformaliose, kūrybinėse veiklose, vaikai mokosi objektų kiekį grupėje (-ėse) apibūdinti kaip pakankamą / per didelį / per mažą tikslui pasiekti ar užduočiai atlikti (pavyzdžiui, dalintis sausainiais, sudaryti komandas). Savo aplinkoje vaikai neformaliai įsitraukia į skaičiavimo uždavinių sprendimą (pavyzdžiui, kiek yra iš viso, kiek trūksta).

Veikdami mokytojo tikslingai sukurtuose kontekstuose, vaikai mokosi samprotauti, kūrybiškai taiko įgytą skaičiavimo patirtį sprenddami problemas, pradeda vartoti žodžius, kuriais nusakomi matematiniai procesai (pavyzdžiui: „Manau, kad...“; „Tai tiesa (netiesa), nes...“; „Tai man primena...“; Galėčiau padaryti dar ir taip...“ ir pan.).

30.8. Ką apie mus ir įvykius sako duomenys

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Sampratą apie įvykių prigimtį, objektų požymius ir jų reikimąsi aplinkoje vaikai įgyja palaipsniui. Vaikai iki 3 metų pradeda nuspėjamai reaguoti į įprastus įvykius, kurių baigtį galima iš anksto numatyti (pavyzdžiui, įjungus jungiklį, žaislas pradeda judėti).

Suvokimą, kad įvykis pastovus, vaikai ugdomi žaisdami su medžiagomis ar objektais, kurie susiję su priežastimi ir pasekmėmis (veiksmai, kurie įvyks).

Dienotvarkėje klijuoja numatomų įvykių paveikslėlius, atrenka reikalingus ingredientus maistui ruošti.

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Supranta, kad tam tikros rūšies informacija gaunama surinkus duomenis, vykdant stebėjimą ar apklausą. Drauge su suaugusiuoju vaikai mokosi apie artimiausią aplinką kelti klausimus, į kuriuos atsakoma „taip“ arba „ne“, dalyvauja apklausoje, kai atsakymų skaičius neviršija 12-os.
Vaikai įsitraukia į diskusijas su mokytoju ir kitais vaikais, kaip gali būti fiksuojami, koduojami duomenys, dalinasi idėjomis, kaip būtų galima juos grafiškai pavaizduoti. Stebėdami mokytoją, jo kalbinami, mokosi piešinyje, diagramoje ar schemeje pavaizduotus duomenis suprasti, apibūdinti ir interpretuoti.
Drauge su mokytoju svarsto, diskutuoja, kas būtų, jeigu apklausoje dalyvautų kiti vaikai, jei duomenys apie stebimą įvykį būtų fiksuojami kitu laiku. Kartojant eksperimentus ir apklausas, vaikai pradeda suprasti, kad šalia įprastų, iš anksto nuspėjamų įvykių esama ir atsitiktinių.
Įsitraukia į žaidimus, kurių baigties iš anksto nuspėti neįmanoma. Tinka žaidimai su suktuku, metamu kauliuku, loterijos bilietais, kuriuos žaidžiant nebūtinai laimima. Žaisdami ir stebėdami vaikai pradeda suprasti, jog ir atsitiktinio įvykio rezultatas gali būti numatomas, ir atranda du būdus tai padaryti: eksperimentuoti praktiškai arba bandyti mąstyti logiškai.
Diskutuojant apie kasdienių įvykių tikėtinumą vaikų kalboje atsiranda vis daugiau tokių žodžių, kaip antai: „gali įvykti – gali neįvykti“, „kažin ar įvyks“, „didelė tikimybė – maža tikimybė, kad įvyks“.

30.9. Matavimai kasdienėje aplinkoje
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Antraisiais gyvenimo metais natūraliai įsitraukia į žaismingą veiklą su daiktais, į kuriuos galima ką nors įpilti, įdėti.
Kalbinami suaugusiųjų, supranta, ką reiškia „pilnas“ ir „tuščias“. Noriai įsitraukia į įvairias eksperimentines ir kasdienėje veikloje pasitaikančias ilgio (pločio, aukščio), masės, tūrio palyginimo veiklas.
Džiaugiasi drauge su mokytoju ir kitais vaikais atradami vis daugiau būdų daiktų atitinkamiems dydžiams palyginti.
Daiktų ilgį (plotį, aukštį) palygina netiesiogiai, daiktus sugretindami. Daiktų mases palygina daiktus kilnodami. Vaikai spėja, kuriame inde telpa daugiau vandens, o spėjimą patikrina vandenį perpildami iš vieno indo į kitą. Savo pastebėjimus jie išreiškia parodydami daiktus, kurie suaugusiojo apibūdinami šiomis su matavimu susijusiomis sąvokomis: „ilgas“ arba „trumpas“, „aukštas“ arba „žemas“.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Noriai įsitraukia į suaugusiųjų inicijuotas veiklas, skatinančias tyrinėti, kaip galima palyginti daiktų ilgį (plotį, aukštį) arba tūrį, kai daiktų sugretinti neįmanoma. Džiaugiasi atradę naujus dydžių palyginimo būdus: naudoti smulkesnius daiktus kaip matavimo priemonę didesniems daiktų dydžiams įvertinti; naudoti trečią daiktą kaip tarpininką dydžiams palyginti.
Įtraukiami į probleminių situacijų, kuriose reikia įvertinti atstumą tarp savęs ir kitų, tarp dviejų artimos aplinkos objektų, nagrinėjimą, sugalvoti ir paaiškinti, kaip įvairiose situacijose galima palyginti dviejų trijų pažįstamų objektų atitinkamą dydį.
Diskutuoja, dalinasi savo pastebėjimais ir kartu sparčiai plečia su ilgio, masės, tūrio (talpos) matavimu susijusį žodyną (ilgesnis – trumpesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, toliausiai – arčiausiai, lengvesnis – sunkesnis, talpesnis – mažiau talpus).

30.10. Eksperimentai su geometrinėmis figūromis
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Natūraliai įsitraukia į aplinkoje esančių daiktų ir objektų tyrinėjimą. Kalbinami suaugusiojo, ima reaguoti į tokią daiktų savybę kaip forma, spalva vis geriau suprasdami, kai apie daiktą sakoma: „toks pat“, „panašus“, „skiriasi“, „kitoks“.

Atranda, kad figūromis ir objektais erdvėje galima manipuliuoti: apversti, pasukti, pastumti.
Jaučia raminantį suaugusiojo palaikymą, kai jų veiksmus palydi suaugusiojo žodis, veiksmo kartojimas.
Kalbinami vaikai išmoksta pavadinti vis daugiau linijų, dvimačių (plokštumos) ir trimačių (erdvės) figūrų, džiaugiasi jas atpažindami paveikslėlyje, aplinkoje surasdami jų analogų.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Tyrinėdami aplinką, drauge su mokytoju ir kitais vaikais atranda, kiek daug erdvinės informacijos yra aplink: panašumo, elementų išdėstymo, atsikartojimo, formos bendrumo.
Stebėdami, pažindami, spontaniškai ar tikslingai tyrinėdami realioje ar virtualioje aplinkoje pateiktus, atrastus ar pastebėtus matematinius objektus, atpažįsta dvimates figūras (skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį), trimates figūras (kubą, rutulį), mokosi apibūdinti ir palyginti jų pagrindinius elementus, grupuoti (pagal vieną požymį), komponuoti, konstruoti skirtingų dydžių figūrų (objektų) sekas.
Eksperimentuoja su veidrodiniais paviršiais, taškiniais šviesos šaltiniais, stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. Eksperimentuodami su figūromis (jas jungdami, skaidydami, dėliodami, vartydami, apšviesdami), atranda, kad sudėtingesni objektai gali būti gaunami ir vaizduojami kaip paprastesnių, gerai pažįstamų objektų junginys.
Savo pastebėjimus išreiškia piešiniuose, lipdiniuose. Jų piešiniuose atsiranda vis daugiau detalių, vis daugiau dėmesio kreipama į jų išsidėstymą ir dydį.

30.11. Vietos ir padėties apibūdinimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Į objekto judėjimą ir į paprasčiausius suaugusiojo žodžius, vartojamus objekto judėjimui ir vietai apibūdinti, ima reaguoti dar pirmaisiais gyvenimo metais.
Nuolat dalyvaudami įvairiuose judriuose žaidimuose ir veiklose, kuriose laikomasi nurodymų dėl judėjimo krypties ar buvimo vietos, vaikai palaipsniui išmoksta vis tiksliau apibūdinti savo ir objektų padėtį bei vietą kitų objektų ir žmonių atžvilgiu.
Žaisdami ir eksperimentuodami vidaus ir lauko aplinkose, įvairiose situacijose kalbinami mokytojo, vaikai įgyja vis daugiau patirties pasirinktu būdu (gestais, kalba, piešiniais ar vadovaudamiesi instrukcijomis) duoti nurodymus dėl objekto judėjimo krypties (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietos (viduje, išorėje ir kt.) arba sekti kitų atitinkamus nurodymus.
Kalbinami noriai įsitraukia į vaizdinių, garsinių, žodinių, judesio, pojūčių, skirtingų kategorijų objektų sekų AB (BA) kopijavimo, pratęsimo, atkartojimo, atpažinimo veiklas.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Žaisdami ir eksperimentuodami vidaus ir lauko aplinkose, įgyja vis daugiau patirties pasirinktu būdu (gestais, kalba ar piešiniais, vadovaudamiesi instrukcijomis) duoti nurodymus apie objekto judėjimo kryptį (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietą (viduje, išorėje ir kt.) arba sekti kitų atitinkamus nurodymus.
Modeliavimo idėją atranda drauge su mokytoju palaipsniui susipažindami su sekų AB, BA, ABC, AAB, ABB, ABA modeliais (raidėmis pažymima grupė elementų, kurie nuosekliai pasikartoja sekoje). Mokytojo padedami, su kiekvienu sekos modeliu vaikai susipažįsta nuosekliai, mokosi jį atpažinti, nukopijuoti, pratęsti seką, rasti jos trūkstamą narį, sukurti kitą to paties modelio sekos pavyzdį.
Sekų modeliavimo gebėjimus vaikai ugdo formaliose ir neformaliose veiklose piešdami, dėliodami įvairius objektus, ritmiškai dainuodami ar judėdami, nagrinėdami raštus ar kurdami ornamentus.
Nuolat dalinantis savo idėjomis su suaugusiuoju, kitais vaikais, jų kalboje atsiranda vis daugiau pagrindinio matematinio žodyno elementų, todėl jie kaskart sėkmingiau gali susikalbėti siūlydami idėjas ir ieškodami tinkamų sprendimų.

30.12. Skaitmeninis raštingumas
--

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Žaisdami, tyrinėdami aplinką, domisi grupėje ir Lopšelyje-darželyje esančiais įvairiais jų amžių atitinkančiais išmaniaisiais daiktais be ekranų (žaislais, robotukais, rašikliais ir kt.).
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Mokytojų padedami, iki 0,5 valandos per dieną ribojant laiką, praleidžiamą prie ekranų, naudojami jų amžių atitinkančiomis prasmingomis, ugdymą(si) papildančiomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu (vaizdo įrašais, žaidimais, garsinėmis knygelėmis, ugdomosiomis programėlėmis ir kt.) žaisdami ir pažindami aplinką; nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes (piešimas, fotografavimas, garso ir vaizdo įrašas) atranda įsitraukdami į įvairias mokytojo paskatintas kūrybines, tyrinėjimo ir judrias veiklas, vykstančias realios ir virtualios aplinkos kontekstuose; apie objektus ir reiškinius, kurių neįmanoma tiesiogiai matyti, paliesti, išgirsti, vaikai, mokytojų padedami, gauna informaciją naudodamiesi išmaniaisiais įrenginiais, realiu laiku jungdamiesi prie nuotolinių įrenginių (pavyzdžiui, prie paukščio lizdo esančios stebėjimo kameros ar kt.) ir informacinių svetainių (pavyzdžiui, susirasti gyvūnų, augalų vaizdus, išbandyti virtualius turus ir kt.); virtualaus bendravimo įgūdžius elektroninėse mokymuisi tinkamose aplinkose. Įgyja, kai, mokytojų padedami ir prižiūrimi, tikslingai bendrauja tarpusavyje, su kitų darželių vaikais, kūrėjais, žaidimo pasaulio personažais; skaitmeninių priemonių saugaus ir atsakingo naudojimo, virtualaus bendravimo taisyklės vaikai sužino ir mokosi taikyti jas aptardami su suaugusiuoju (mokytoju, tėvais (globėjais)), nagrinėdami įvairias situacijas ir pavyzdžius.

30.13. Veiksmų sekos ir problemų sprendimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Žaisdami atlieka dviejų nesudėtingų, jiems suprantamų veiksmų sekas (pavyzdžiui, paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles).
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Veiksmų sekas (algoritmus) problemoms spręsti suvokia ir elementariai taiko stebėdami, žaisdami, nagrinėdami ir įvardydami įvairių procesų, kasdienių darbų ir veiklų atlikimą žingsniais, veiksmų eiliškumą, susitarimus-taisykles.
Veiklos, siekiant savo ketinimų, skaidymo į dalis įgūdžius ugdomi žaisdami, konstruodami, dalyvaudami projektinėse ir kt. veiklose, padalindami didelį darbą į dalis, paskirstydami komandos narių vaidmenis ir veiksmus.

31. Ugdymo(si) srities „**Kuriu ir išreiškiu**“ paskirtis yra plėtoti estetinį suvokimą, meninę raišką, gebėjimą žaisti, kūrybiškumą, tyrinėjimą, emocijų suvokimą ir raišką. Siekiama paskatinti vaikus žaismingai reikšti savo emocijas patirtis ir įspūdžius kuriant ir įvaldant įvairias žaidimo formas ir būdus. Žaisdamas vaikas ugdomi savitus žaidybinius gebėjimus ir plėtoja vaizduotę, kūrybiškumą, stiprina improvizacinius įgūdžius, ugdomi simbolinį mąstymą ir socialinio bendravimo vertybinius pagrindus. Per žaidimus vaikai drauge konstruoja vaikų kultūrą:

31.1. Žaidimas – kaip savo kūno galimybių tyrinėjimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Spontaniškai judėdami ir sąveikaudami su aplinka, ima pažinti savo kūno galimybes. Suaugusiesiems žaidinant, instinktyvūs ir spontaniški vaikų judesiai darosi vis tikslingesni ir pasikartojantys. Vaikai „atranda“ savo ir kitų kūno dalis jas liudiodami ir pajausdami prisilietimą.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Labiausiai pasisekusius judesius ir garsus vis tikslingiau kartuoja, ima jais žaisti, manipuliuoti, siekdami socialinio atsako; vaikas su suaugusiais žaismingai kuria bendravimo „kalbą“ ir išgyvena bendrumo

jausmą. Dalyvaudamas tokiuose abipusiuose žaidimuose, vaikas pažįsta savo kūno ribas ir galimybes, veido, balso išraiškumą ir išmoksta inicijuoti bei palaikyti žaismingas socialines sąveikas, susikurdamas artimumo ir saugumo jausmą.

31.2. Žaidimas – kaip aplinkos ir veikimo su aplinkos objektais tyrinėjimas

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Įvaldę savo kūno judesius, vaikai vis plačiau juda erdvėje ir, žaisdami su įvairiais objektais bei daiktais, drąsiai tyrinėja juos supančią aplinką. Pirmaisiais gyvenimo metais vaikų veikimas su daiktais yra suaugusiųjų veiksmų pamėgdžiojimas, nukreiptas į socialinių sąveikų su kitais užmezgimą ir palaikymą.

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Žaisdami su tikslingai atrinktais žaislais (lėlėmis, mašinytėmis, gyvūneliais, indeliais ir kt.), išmoksta pasirinkti arba ir patys susikurti erdves savo žaidimams.

Žaidimo patirties neturintis vaikas pradeda žaisti mokytojui su juo inicijuojant paprastą žaidimą, palaipsniui į jį įtraukiant daugiau žaidėjų ir pamažu perleidžiant žaidimo iniciatyvą patiems vaikams.

31.3. Žaidimas – kaip savo patirčių ir socialinių santykių tyrinėjimas

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Pradėdami žaisti siužetinius vaidmenų žaidimus, vaikai tarpusavyje sąveikauja nedaug, žaidimo siužetą sudaro vienas ar du pasikartojantys įvykiai. Žaidžiant nuolat, jų gebėjimai tobulėja, jie ima žaisti didesnėse grupelėse, išmoksta tikslingai kurti žaidimo erdves ir konstruoti sudėtingesnius žaidimo siužetus, pasitelkdami vaizduotę ir įtraukdami fantastinių elementų;

Įgudusių vaikų žaidimai tampa tęstiniais, vaikai prieš žaisdami aptaria žaidimo temą, planuoja siužetą, lanksčiai kaitalioja vaidmenis, patys kontroliuoja vienas kito veiksmus ir geba spręsti kylančius nesutarimus. Mokytojo paskatinti, gerai žaidžiantys vaikai nesunkiai jungiasi į kolektyvinius režisūrinius žaidimus kurdami ilgalaikius žaidimo pasaulius mėgstamų knygų, pasakų ir kino filmų pagrindu, lengvai įtraukia kitus grupės vaikus, mielai kviečia ir suaugusiuosius.

Įgudę žaisti režisūrinius žaidimus individualiai ir dviese, pamažu pereina prie siužetinių vaidmenų žaidimų. Prisiimdami apibendrintus vaidmenis, kuria jiems pažįstamas kasdienės socialines situacijas, siekdami tiksliai atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas.

31.4. Žaidimas – kaip simbolinių taisyklių tyrinėjimas, kūrimas ir laikymasis

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Žaidimus su taisyklėmis vaikai ima žaisti padedami labiau įgudusių vaikų arba suaugusiųjų. Pradėdami nuo paprastų dėlionių, mozaikų, judrių gaudynių, slėpynių ir įvairių stalo žaidimų, palaipsniui pereina prie sudėtingesnių žaidimų formų

Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Įgudę žaisti žaidimus su taisyklėmis vaikai noriai žaidžia mokytojo pasiūlytus didaktinius ugdomojo pobūdžio žaidimus ir patys pradeda juos kurti; vaikams patinka kurti savo žaidimus ir juos žaisti su grupės draugais ir mokytojais.

Savarankiškai žaisdami ir kurdami vis naujus žaidimus, vaikai sutelkia visus savo gebėjimus, atskleidžia savo pomėgius ir stiprybes.

31.5. Ankstyvasis muzikinis ugdymas(is)

Vaiko pasiekimai (1–3 metai)

Kiekvienas vaikas individualiai išgyvena parengiamojo muzikinio mąstymo etapus. Intuityviai domisi aplinka, garsais, bando suprasti aplinkos ir savo muzikinio čiaušėjimo sąsajas; mėgdžiodamas aplinkos garsus, sutelkia dėmesį į aplinką, pradeda suvokti struktūrą, atkartoja toninius ir ritminius darinius, pradeda suprasti dainavimo ir kvėpavimo svarbą, skandavimą derina su judėjimu.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Perpratęs muzikos kalbą, susitelkia į savo dainavimą, skandavimą, jį derina su kvėpavimu ir judesiais. Išmoksta vertinti, įsiklausyti, atlikti muziką ir renkasi, kas jam patinka; tinkamai mokytojų sukurtoje muzikinėje aplinkoje vaikai mėgdžioja suaugusiuosius, taip pat suaugusieji mėgdžioja vaikus: jų judesius, vokalinę ir artikuliacinę raišką.
Žaisdami muzikinius žaidimus, geriau susitelkia, įsitraukia į muziką, išlaiko ir plėtoja įgimtą domėjimąsi muzika; tyrinėdami ir išbandydami garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, vaikai lygina, apibūdina, kategorizuoja tuos garsus.
Muzikuodami kūno perkusija ir instrumentais, vaikai lavina motoriką ir raumenų kontrolę, kai reikia sugriebti, kratyti, mušti, trinti ir t. t. Vaikai groja nustatytu pulsu, instrumentais pakartoja trumpus ritmo darinius.
Muzikuodami su kitais vaikais tinkamai elgiasi ir klausosi, kaip jų indėlis dera su kitais. Ilgainiui vaikų improvizacijos įgauna struktūrinių ir stilistinių savybių. Improvizacija virsta komponavimu, kada sujungiami ir atsimenami įvairūs muzikos elementai (melodija, ritmas, harmonija, tembras, tempas ir dinamika) ir atspindimos įvairios emocijos; vaikai klausosi muzikos mokytojui taikant įvairius aktyvaus dalyvavimo metodus: piešdami, judėdami su priemonėmis ir be jų, pritardami instrumentais ar kūno perkusija.
Klausosi mokytojų parinktos įvairių stilių, epochų ir kultūrų muzikos, kad būtų kuriama turtinga muzikinė aplinka ir dedamas pagrindas platesniems muzikiniams pasirinkimams, formuojamas estetikos pojūtis. Muzika taip pat pasitelkiama atsipalaidavimui, aktyvinimui, nusiramimui ir kitokioms nuotaikoms reguliuoti. Vaikai klausosi muzikos įrašų ir gyvos muzikos tiek Lopšelyje-darželyje, tiek už jos ribų, susipažįsta su muzikos klausymo ir dalyvavimo socialinėmis elgesio normomis.

31.6. Judesio tyrinėjimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Vaiko judėjimas prasideda anksčiau, nei susiformuoja pirmieji žodžiai ir jo kalba. Vaikai iki trejų metų turi individualų vidinį motorikos vystymosi tempą, ritmą ir stilių. Vaikai juda natūraliai, džiaugsmingai, jų judesys yra spontaniškas, neturintis struktūros. Judesio kalba jie išreiškia savo mintis ir emocijas, pažįsta pasaulį per fizinę ir jutiminę patirtį
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
3–6 metų vaikai judėdami mėgaujasi įvairiais judesiais, padedami mokytojų, tyrinėja tempą, ritmą, dinamiką ir erdvę, susipažįsta su judėjimo įvairove, patiria judesio elementus ir jų derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais

31.7. Judesio elementai
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
pradėjus šliaužti, ropoti, vaikščioti, vystosi erdvės suvokimas: kryptis, judėjimo kelias, asmeninės erdvės supratimas, santykiai su kitais judančiais erdvėje.
Palankioje erdvėje judėdamas vaikas pradeda jausti laiką – suvokia laiko trukmę, supranta judėjimo tempą, juda greitai arba lėtai, jaučia ritmą, instinktyviai šokinėja pagal tolygų ritmą.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)

Atskiri judesiai, o vėliau ir jų deriniai padeda išlaisvinti kūno koordinaciją ir plastiškumą, todėl jis pradeda judėti erdvėje įsivaizduojama vingiuota linija, mokosi koordinuoti savo kūną.
Naudoja laisvus tekamuosius judesius, kurie padeda kontroliuoti kūno energiją ir įtampą. Augdami ir judėdami vaikai mokosi valdyti savo kūną: judėti ta pačia puse, išlaikyti pusiausvyrą, demonstruoti lankstumą, reguliarių ir gilų kvėpavimą.
Vaikai atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus vietoje ir persikeliant erdvėje (pavyzdžiui, šuoliukai, pritūpimai, sukiniai, paprasti žingsneliai).
Ilgainiui vaikai spontaniškus judesius keičia į sąmoningai struktūruotą judesių seką ir judesys tampa šoku.

31.8. Šokio kultūra
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Šokdami vaikai tyrinėja, fantazuoja, eksperimentuoja su garsais, balsais, judesiais, fizinėmis medžiagomis ir siužetais, generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Mokydamiesi šokių, vaikai supranta jų kompoziciją (šokio žingsnius, sekas, stilių, judėjimo kryptį, erdvę), stebi kitus, derina šokio meną su kitais menais ir kalba, nusako šokio tempą, nuotaiką.
Dalyvaudami kūrybiniuose šokio žaidimuose, projektuose, perpranta etiketo ir scenos kultūros taisykles. Šokdami šokius susipažįsta su įvairiomis kultūromis, jas patiria, taip pat atranda skirtingus mokymosi būdus (šokti vienam, šokti poroje, šokti ratelyje ir kt.).

31.9. Vizualaus pasaulio tyrinėjimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Pirmieji vaiko vizualaus pasaulio tyrinėjimai prasideda nuo artimiausios, kasdienės namų ir Lopšelio-darželio aplinkos stebėjimo. Vaikai stebi ir tyrinėja aplinkos objektus ir reiškinius, patraukiančius jų dėmesį savo vizualinėmis savybėmis; stebi ir reaguoja į mokytojo santykį su aplinkos objektais (susižavėjimą, grožėjimąsi).
Per ugdymo(si) aplinkos stebėjimą ir tyrinėjimą (analizuojant, lyginant, kategorizuojant) ima suprasti aplinkos daiktų ir objektų formas, spalvas, dydžius, kontūrus, ant jų krintančią šviesą, šešėlius ir kt.; jautrumas vizualiojo pasaulio ypatumams plėtojasi Lopšelyje-darželyje estetiškai ir saikingai naudojant spalvą, apšvietimą, medžiagiškumą, vaikams turint galimybę aplinkos daiktus ir objektus ne tik stebėti, bet ir liesti, matyti iš skirtingų perspektyvų ir pan.;
Turtingus vizualinius vaizdinius kaupia vidaus ir lauko aplinkoje, kurioje yra įvairių meno kūrinių, objektų, gamtinės medžiagos. Jais galima žaisti, keisti vizualias savybes (apšvietimą, spalvą, formą, tonus) ir kitaip tyrinėti.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Vaikų vizualusis ir pirmųjų meninių sąvokų žodynas gausėja, kai mokytojai tyrinėjimo metu komentuoja vaizdus, įvardija spalvas, formas, faktūras, estetinius potyrius; vaikų vizualaus pasaulio savybių tyrinėjimą skatina kontrastingos aplinkos (urbanistinės, industrinės, gamtinės ir pan.), lankymasis meno galerijose, parodose, muziejuose, kokybiškos animacijos, kino žiūrėjimas, patiriant įvairius vaizduojamojo meno stilius, žanrus, formas.

31.10. Vizualinės raiškos priemonių ir kuriamų vaizdų tyrinėjimas
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Spontaniškai tyrinėja mokytojo pasiūlytas vizualinės raiškos priemones: jas liečia, judina, brauko, spaudo, teploja dažais, pirštukais, pastebi pėdsaką, spalvą, liniją, dėmę, pajaučia tekstūrą, skirtingų faktūrų medžiagiškumo paviršius.

Remdamiesi patyrimu pradeda suprasti rankos judesių ir piešimo priemonės paliekamo pėdsako ryšį. Jie tyrinėja savo keverzones ir terliones, bando apie jas pasakoti, kai suaugusieji palankiai reaguoja, drąsina ir komentuoja vaikų piešinius.
Vaikų kūrybines iniciatyvas pažadina galimybė nevaržomai veikti savo tempu, pagal savo norus ir galias. Tobulėjant motorikai bei akies ir rankos koordinacijai, vaikai ima vis labiau kontroliuoti savo judesius, jų kryptis ir vaizduoti įvairesnes linijas, formas.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Spontaniškai kuriamų vaizdų atradimas, stebėjimas, tyrinėjimas perauga į tikslingą grafinių ir spalvinių vaizdų kūrimą – piešimą. Ištraukdami iš mokytojo inicijuojamas kūrybines veiklas, vaikai išbando ir tyrinėja įvairias grafinės ir spalvinės raiškos priemones ir medžiagas.
Vizualinių raiškos priemonių ir įrankių įvairovė, jų tyrinėjimas ir kūrybinis veikimas skatina vaikų grafinę ir spalvinę raišką.

31.11. Grafinė ir spalvinė raiška
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Individualiai ir drauge su kitais džiaugsmingai tyrinėja spalvinės ir grafinės raiškos galimybes eksperimentuodami su dažais, juos maišydami, žaisdami linijomis, dėmėmis.
Drąsinami, palaikomi įgyvendina savo kūrybines mintis ir idėjas, renkasi priemones, įrankius bei technikas grafinei ir spalvinei raiškai, siekia savitai ir detaliam išbaigti savo kūrybinius darbus.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Piešdami ir kurdami su įvairiomis priemonėmis ir piešimo įrankiais, plėtoja savo grafinę ir spalvinę raišką. Vaikų grafinė ir spalvinė raiška lavėja kuriant skirtingomis priemonėmis ir įrankiais, vaikams išbandant įvairias grafikos technikas (monotipija, lino raižinys, grotžas, koliažas), eksperimentuojant su mišriomis technikomis; vaikų grafinė ir spalvinė raiška tampa įvairesnė, meninių sąvokų žodynas platesnis, kai mokytojo paskatinti jie stebi, analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais kūriniais (grafikos ir tapybos darbai, fotografijos ir kt.).

31.12. Erdvinė raiška
Vaiko pasiekimai (1–3 metai)
Žaisdami su skirtingų dvimačių ir trimačių formų objektais, įvairiomis figūromis, čiupinėdami, minkydami, stebėdami juos realioje ir virtualioje erdvėje, atranda erdvinį pasaulį ir erdvinės raiškos galimybes.
Vaikų erdvinė raiška lavėja jiems spontaniškai žaidžiant su erdvinei vizualinei raiškai skirtomis priemonėmis ir medžiagomis.
Vaiko pasiekimai (3–6 metai)
Modeliuoja ir komponuoja dvimates ir trimates figūras veikdami su įvairiomis medžiagomis: lipdydami skirtingų formų objektus, konstruodami erdvinius objektus iš skirtingų medžiagų.
Įgudę vaikai bando atkartoti ar sukurti sudėtingesnius erdvinius objektus.
Vaikai patiria džiaugsmą kurdami įvairias dvimates ir trimates figūras, objektus ir kompozicijas iš įvairaus dydžio įprastų ir netikėtų priemonių bei medžiagų: kaladėlių, gamtinės medžiagos, buities rakandų, karštų klijų, antrinių žaliavų, naudodami 3D pieštukus.

VI. VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, UGDYMO SI TĖSTINUMAS

32. Vaikų pasiekimų įrodymų kaupimas ir pasiekimų dokumentavimas bei stebėseną padeda siekti ugdymo ir ugdymosi kokybės: geriau pažinti kiekvieną vaiką ir numatyti jo ugdymo(si) perspektyvą, stebint, ką vaikas jau geba, ko ir kaip mokosi, kokia jo pažanga atskirose pasiekimų

sirtyse, atskleidžiant potencialias jo galias ir švietimo pagalbos poreikį; kryptingai planuoti ir veiksmingai įgyvendinti lankstų bendrą vaikų grupės ugdymo(si) procesą, skatinantį kiekvieno vaiko ugdymosi pažangą; nuosekliai vertinti mokytojo ir kitų ugdytojų sąveikų su vaikais, taikomų pedagoginių strategijų ir metodų, sukurtos aplinkos, paramos ir pagalbos vaikams poveikį kiekvieno vaiko pažangai; derinti vaiko, tėvų (globėjų), mokytojų, švietimo pagalbos specialistų lūkesčius dėl vaiko tolesnio ugdymo(si), siekiant visų ugdymo(si) proceso dalyvių kryptingo įsitraukimo į ugdymo(si) procesą.

33. Vaikų ugdymo(si) pasiekimų dokumentavimas ir jų pažangos stebėseną vykdoma sistemoje „Mūsų darželis“, kurioje nuolat žymima vaiko pažanga ir pasiekimai, fiksuojami trumpais komentarais bei du kartus per metus vykdomas vaiko pasiekimų vertinimas pagal pasiekimų žingsnelius, nuorodant trumpus komentarus, ugdymo(si) pasiekimų sritį ir pasiekimų žingsnį, kurį yra pasiekęs vaikas, vaiko pažangą, vaiko stiprybes ir tolesnio tobulėjimo žingsnius.

34. Apie vaikų ugdymo(si) pasiekimus sprendžiama iš vaikų kasdienės veiklos ir jos rezultatų. Mokytojai nuolat dokumentuoja ugdymo procesą, renka reikšmingus vaikų ugdymo(si) proceso ir pasiekimų įrodymus. Vaiko pažangos ir pasiekimų įrodymai renkami nuolat stebėjimo būdu ir kaupiant stebėjimo medžiagą, pasižymint svarbius faktus, taip pat nuotraukomis, vaizdo, garso įrašais, vaikų darbai kaupiami aplankuose. Mokytojas analizuoja vaikų ugdymo(si) pažangą, vertina savo organizuojamo ugdymo proceso kokybę, pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymosi pažangai ir pagal tai, atsižvelgdamas į vaikų ugdymo(si) pasiekimus ir pažangos analizės rezultatus, planuoja tolesnį ugdymo(si) procesą.

35. Mokytojai nuolat teikia vaiką motyvuojantį, įtraukiantį, auginantį grįžtamąjį ryšį. Su vaikais pasidžiaugiama veikla, aptariamas veiklos procesas ir rezultatai, vaikai mokosi patys įsivertinti savo veiklos patirtis ir rezultatus. Apie vaikų pažangą ir pasiekimus tėvai (globėjai) yra informuojami ir aptariami nuolat pagal poreikį, tėvai (globėjai) gali nuolat stebėti vaiko pažangą ir pasiekimus ir du kartus per metus matyti vaiko pasiekimų vertinimą pagal pasiekimų žingsnelius sistemoje „Mūsų darželis“.

36. Vaikų ugdymosi pasiekimų dokumentavimo, stebėsenos ir surinktos informacijos naudojimo procesai vykdomi laikantis visų etikos reikalavimų.

37. Kurdama ar atnaujindama Programą, Lopšelis-darželis siekia jos dermės su Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa:

37.1. vaikų ugdymo(si) dermę bei tęstinumą užtikrina Ikimokyklinio ugdymo programos ir Priešmokyklinio ugdymo programos svarbiausių ugdymo(si) principų atitiktis ir ugdymo(si) proceso kryptingumas – ugdymo(si) modeliavimas iš vaiko raidos ir ugdymosi perspektyvos, išskirtinis dėmesys žaidimo pedagogikai ir patirtiniam vaikų ugdymui(si);

37.2. ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų pasiekimų sričių ir priešmokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų kompetencijų dermė: suderintos jas sudarančių pasiekimų grupės, pasiekimų turinys, jų augimo nuoseklumas.